

Briuselis, 2020 09 30
SWD(2020) 316 final

KOMISIJOS TARNYBŲ DARBINIS DOKUMENTAS

**2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaita
Šalies skyrius: teisinės valstybės principo padėtis Vengrijoje**

pridedamas prie

**KOMISIJOS KOMUNIKATO EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

**2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaita
Teisinės valstybės principo padėtis Europos Sąjungoje**

{COM(2020) 580 final} - {SWD(2020) 300 final} - {SWD(2020) 301 final} -
{SWD(2020) 302 final} - {SWD(2020) 303 final} - {SWD(2020) 304 final} -
{SWD(2020) 305 final} - {SWD(2020) 306 final} - {SWD(2020) 307 final} -
{SWD(2020) 308 final} - {SWD(2020) 309 final} - {SWD(2020) 310 final} -
{SWD(2020) 311 final} - {SWD(2020) 312 final} - {SWD(2020) 313 final} -
{SWD(2020) 314 final} - {SWD(2020) 315 final} - {SWD(2020) 317 final} -
{SWD(2020) 318 final} - {SWD(2020) 319 final} - {SWD(2020) 320 final} -
{SWD(2020) 321 final} - {SWD(2020) 322 final} - {SWD(2020) 323 final} -
{SWD(2020) 324 final} - {SWD(2020) 325 final} - {SWD(2020) 326 final}

SANTRAUKA

Pastaraisiais metais teisminių institucijų nepriklausomumas Vengrijoje ES institucijoms kelia susirūpinimą, be kita ko, Europos Parlamentas inicijavo procedūrą pagal ESS 7 straipsnio 1 dalį. Europos semestro kontekste pateiktas raginimas stiprinti teismų nepriklausomumą dar neįvykdytas. Visų pirma, nepriklausoma Nacionalinė teismų taryba patiria iššūkių bandydama atsverti už teismų valdymą atsakingo Nacionalinės teismų tarnybos pirmininko įgaliojimus. Susirūpinimą kelia ir su Aukščiausiuoju Teismu (*Kúria*) susiję pokyčiai, visų pirma jo sprendimas paskelbti prašymą Europos Sąjungos Teisingumo Teismui priimti prejudicinį sprendimą neteisėtu. Pagal naujas taisykles parlamento išrinktus Konstitucinio Teismo narius galima paskirti į Aukščiausiąjį Teismą netaikant įprastos procedūros ir sušvelninami Aukščiausiojo Teismo pirmininko tinkamumo kriterijai. Kalbant apie veiksmingumą ir kokybę, su proceso trukme susiję teisingumo sistemos veiklos rezultatai yra geri, skaitmeninimo lygis yra aukštas.

Įvairios įstaigos naudoja bendra institucine kovos su korupcija sistema. Korupciją skatina nepakankami nepriklausomos kontrolės mechanizmai ir glaudūs tarpusavio ryšiai tarp politikos ir tam tikrų šalies įmonių. Kai kyla rimtų įtarimų, sistemingai trūksta ryžtingų veiksmų tiriant su aukšto lygio pareigūnais ar jų artimiausiais asmenimis susijusius korupcijos atvejus ir persekiojant pažeidėjus. Ši problema buvo iškelta Europos semestro kontekste, ją kėlė ir GRECO, nes nepakankamai laikomasi jos rekomendacijų. Turto ir interesų deklaracijų tikrinimas gali būti pagerintas rengiant sisteminius patikrinimus ir užtikrinant nepriklausomą priežiūrą. Nors lobistinės veiklos reglamentavimas nėra užbaigtas, korupcijos prevencijos politikoje dėmesys sutelkiamas į valdžios ir teisėsaugos institucijų profesinį sąžiningumą. Kovos su korupcija sistemą dar labiau silpnina mažėjančios pilietinės priežiūros galimybės dėl žiniasklaidos laisvės apribojimų, pilietinės visuomenės organizacijoms priešiška aplinka ir nuolat kylantys nauji sunkumai taikant skaidrumo ir galimybių visuomenei susipažinti su informacija taisykles.

Kyla pavojus Žiniasklaidos tarybos nepriklausomumui ir efektyvumui. Nėra visapusiškai užtikrinamas žiniasklaidos nuosavybės skaidrumas. Dėl žiniasklaidos koncentracijos įsteigus Centrinio Europos spaudos ir žiniasklaidos fondo (KESMA) konglomeratą padidėjo rizika žiniasklaidos pliuralizmui. Dideli valstybinės reklamos kiekiai vyriausybę remiančiose žiniasklaidos priemonėse leido vyriausybei daryti žiniasklaidai netiesioginę politinę įtaką. Nepriklausomos žiniasklaidos priemonės susiduria su sisteminėmis kliūtimis ir bauginimu, papildomą susirūpinimą kelia tokių priemonių ekonominio perėmimo tendencija.

Susirūpinimą kelia teisėkūros proceso skaidrumas ir kokybė, nes rengiama mažiau viešų konsultacijų ir poveikio vertinimų. Dėl naujos galimybės valdžios institucijoms apskusti galutinius teismo sprendimus Konstituciniame Teisme kyla klausimų dėl teisinio saugumo. Nepriklausomų institucijų silpnėjimas ir didesnis spaudimas pilietinei visuomenei daro papildomą poveikį stabdžių ir atsvarų sistemai. Teisingumo Teismas nustatė, kad teisės aktai dėl užsienio finansuojamų pilietinės visuomenės organizacijų skaidrumo nėra suderinami su ES teise. Rengiamos teisėkūros priemonės, kurių reikia sprendimui įvykdyti.

I. TEISINGUMO SISTEMA

Vengrijos teismų sistemos struktūra suformuota priimant konstitucines pataisas ir reguliariai vykdant teismų reformas nuo 2011 m. Paskutinė reforma buvo patvirtinta 2019 m. gruodžio mėn. Vengrijos teismų sistema yra keturių pakopų. Pirmosios instancijos lygmeniu veikia 113 apylinkės teismų, o 20 apygardos teismų nagrinėja apskūstus apylinkės teismų sprendimus ir tam tikras bylas pirmojoje instancijoje. Penki apeliaciniai apygardos teismai priima sprendimus apeliacine tvarka dėl apygardos teismų sprendimų. Pagrindinis Aukščiausiojo Teismo (*Kúria*) vaidmuo – užtikrinti vienodą teisės aktų taikymą. Nacionalinės teismų tarnybos (NTT) pirmininkas – tai Pagrindiniame įstatyme numatytas organas, kurį renka parlamentas ir kuriam pavedamas centrinis teismų administravimas. Nacionalinė teismų taryba – tai nepriklausoma įstaiga, kuri pagal Pagrindinį įstatymą prižiūri NTT pirmininką ir dalyvauja administruojant teismus. Teisėjus iš vietos teisėjų tarybų (kurias sudaro kolegų išrenkami teisėjai) nustatyto eiliškumo kandidatų sąrašo skiria Respublikos prezidentas NTT pirmininko teikimu. NTT pirmininkas negali nukrypti nuo tos tvarkos iš anksto negavęs Nacionalinės teismų tarybos sutikimo. Konstitucinis Teismas nėra teismų sistemos dalis; jis peržiūri įstatymų ir teismų sprendimų konstitucingumą. Prokuratūra – tai nepriklausoma institucija, įgaliota tirti nusikaltimus ir persekioti pažeidėjus. Vengrijos advokatų asociacija ir regioninės advokatų asociacijos – tai viešosios savivaldos įstaigos, atstovaujančios teisininkų profesijos interesams, nustatančios profesinius standartus ir užtikrinančios jų laikymąsi, be kita ko, drausminėmis priemonėmis.

Nepriklausomumas

Nacionalinė teismų taryba patiria sunkumų bandydama atsverti Nacionalinės teismų tarnybos pirmininko įgaliojimus; naujo Nacionalinės teismų tarnybos pirmininko rinkimai gali sudaryti sąlygas tvirtesniai bendradarbiavimui. NTT pirmininką renka parlamentas¹; jam suteikiami platūs įgaliojimai, susiję su teismų sistemos administravimu. NTT pirmininkas vykdo veiklą prižiūrimas Nacionalinės teismų tarybos². Tačiau Nacionalinei teismų tarybai taikomi įvairūs struktūriniai apribojimai, dėl kurių ji negali efektyviai prižiūrėti NTT pirmininko veiksmų. Visų pirma, su ja negali būti konsultuojamasi dėl pasiūlymų dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų, darančių poveikį teisingumo sistemai³. Ji atlieka ribotą vaidmenį skiriant teisėjus,⁴ teismo pirmininkus ir kitus teismo vadovus⁵. Be to, Nacionalinė teismų taryba turi ribotus išteklius ir priklauso nuo biudžeto

¹ NTT pirmininko kandidatūrą siūlo Respublikos prezidentas ir iš bent penkerių metų teisėjo patirtį turinčių teisėjų dviejų trečdalių balsų dauguma išrenka parlamentas; kadencijos trukmė – devyneri metai, be perrinkimo galimybės (žr. Vengrijos atsakymą, gautą rengiant metinę teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą).

² Nacionalinę teismų tarybą sudaro *ex officio* *Kúria* pirmininkas ir 14 teisėjų narių (ir 14 pavaduojančių narių), kuriuos išrenka kolegijos šešerių metų laikotarpiui (žr. Vengrijos atsakymą, gautą rengiant metinę teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą).

³ Teisėkūros procese NTT pirmininkas atstovauja teismams.

⁴ Teisėjų paraiškos vertinamos remiantis balų sistema, sukurta 2011 m. kovo 4 d. teisingumo ministro nutarimu 7/2011, kurio pagrindas yra 2011 m. Aktas Nr. CLXII, kuriame pateikiamas išsamus pareiškėjų eiliškumo nustatymo kriterijų sąrašas. Teisingumo ministras gali nustatyti, kiek balų reikia skirti už šiuos kriterijus. Pagal vertinimo sistemą balai skiriami remiantis pokalbio rezultatais ir tam tikrais paraiškos elementais. Vietos teisėjų tarybos (kurias sudaro kolegų išrinkti teisėjai) rengia pokalbius su pareiškėjais ir nustato jų eiliškumą pagal balų sistemą. Patvirtinus nutarimo pakeitimą, dėl kurio su Nacionaline teismų taryba nebuvo konsultuojamasi ir kuris įsigaliojo 2017 m. lapkričio 1 d., vietos teisėjų tarybų vaidmuo buvo apribotas sumažinant balų skaičių, kurį jos gali skirti.

⁵ Pirmininkus ir tam tikrus kitus apygardos teismų ir apeliacinių apygardos teismų vadovus skiria NTT pirmininkas remdamasis eiliškumu, dėl kurio slapta balsavo visa atitinkamo teismo kolegija (balų sistema

asignavimų, kuriuos skiria NTT pirmininkas⁶. Nesant efektyvios NTT pirmininko kontrolės padidėja tikimybė, kad vadovaujant teismų sistemai bus priimami savavališki sprendimai⁷. Visų pirma, Nacionalinė teismų taryba kritikavo buvusį NTT pirmininką pažeidus įstatymą, kai buvo panaikintos teismų pirmininkų atrankos procedūros ir savavališkai nutarta paskirti *ad interim* teismų pirmininkus negavus Nacionalinės teismų tarybos pritarimo⁸. Susiklosčius tokiai padėčiai Nacionalinė teismų taryba oficialiai prašė parlamento nušalinti NTT pirmininką⁹. Kompetentingas parlamento komitetas išnagrinėjo tą prašymą ir 2019 m. birželio mėn. parlamentas jį atmetė. Ribotus Nacionalinės teismų tarybos įgaliojimus ir būtinybę juos sustiprinti pabrėžė Europos Taryba¹⁰, Europos Komisija¹¹ ir suinteresuotieji subjektai¹². 2019 m. liepos 9 d. Europos semestro kontekste Taryba pateikė Vengrijai rekomendaciją „*sustiprinti teismų nepriklausomumą*“ ir pažymėjo, kad Nacionalinė teismų taryba vis labiau susiduria su sunkumais bandydama atsverti NTT pirmininko įgaliojimus¹³. Per tą laiką nebuvo imamasi jokių teisėkūros veiksmų šioms struktūrinėms problemoms išspręsti. Nacionalinė teismų taryba palankiai įvertino naujo NTT pirmininko išrinkimą 2019 m. gruodžio mėn.; tai gali sudaryti galimybę sustiprinti bendradarbiavimą su Nacionaline teismų taryba, o galių pusiausvyros užtikrinant teisinį saugumą galima pasiekti tik teisėkūros priemonėmis sustiprinus Tarybos įgaliojimus.

Plačioji visuomenė suvokia teismų nepriklausomumą kaip vidutinį, o įmonės – labai žemą, nors iš naujausių duomenų matyti pagerėjimas. Teismų ir teisėjų nepriklausomumo lygį plačioji visuomenė suvokia kaip vidutinį (48 proc. – „*gana ar labai aukštas*“)¹⁴, o

netaikoma). NTT pirmininkas gali nukrypti nuo eilės tvarkos, bet norint paskirti kandidatą, kuris nesurinko daugumos visos kolegijos balsų, būtina iš anksto gauti Nacionalinės teismų tarybos sutikimą.

⁶ Nacionalinė teismų taryba nustato savo biudžetą ir dėl jo susitaria su NTT pirmininku. Nacionalinės teismų tarybos biudžetas nustatomas atskirai iš NTT biudžeto lėšų. Nors Nacionalinė teismų taryba turi savo biudžetą, ji nėra juridinis asmuo, negali savarankiškai kontroliuoti savo finansų, neturi pakankamai žmogiškųjų išteklių, t. y. personalo (yra tik vienas darbuotojas) ir negali priimti sprendimo įdarbinti papildomus darbuotojus (Europos teismų tarybų tinklo atsakymas, gautas rengiant metinę teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą).

⁷ Europos Komisija, 2019 m. šalies ataskaita. Vengrija, SWD(2019) 1016 *final*, p. 42.

⁸ Rezoliucijos 59/2018. (V.02.) OBT ir 60/2018. (V.02.) OBT.

⁹ Rezoliucijos 34/2019. (V.08.) OBT. Vertimas į anglų k. paskelbtas adresu <https://orszagosbiroitanacs.hu/?mdocs-file=1150>.

¹⁰ GRECO (2019), Vengrija. Nepakankama pažanga ir skaidrumo stoka trukdo kovoti su korupcija, Europos Tarybos žmogaus teisių komisarės (2019) Dunjos Mijatović ataskaita po jos vizito į Vengriją 2019 m. vasario 4–8 d.

¹¹ Europos Komisija, 2019 m. šalies ataskaita. Vengrija, SWD(2019) 1016 *final*, p. 41 ir 42.

¹² P vz., Europos teisėjų asociacija (ETA) (2019), Ataskaita dėl ETA faktų nustatymo misijos Vengrijoje.

¹³ 2019 m. liepos 9 d. Tarybos rekomendacija dėl 2019 m. Vengrijos nacionalinės reformų programos su Tarybos nuomone dėl 2019 m. Vengrijos konvergencijos programos. Šis klausimas taip pat nagrinėjamas 2020 m. liepos 20 d. Tarybos rekomendacijos dėl 2020 m. Vengrijos nacionalinės reformų programos su Tarybos nuomone dėl 2020 m. Vengrijos konvergencijos programos 27 konstatuojamojoje dalyje.

¹⁴ 2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė, 44 diagrama. Suvokiamas teismų nepriklausomumo lygis vertinamas pagal šias kategorijas: labai žemas (mažiau nei 30 proc. respondentų teismų nepriklausomumą suvokia kaip gana gerą ir labai gerą); žemas (30–39 proc.), vidutinis (40–59 proc.), aukštas (60–75 proc.), labai aukštas (daugiau nei 75 proc.).

įmonės (26 proc. – „*gana ar labai aukštas*“) ¹⁵. Tačiau 2020 m. daugelį metų vyravusi neigiama tendencija pasikeitė ir abu rodikliai gerėja ¹⁶.

Kúria paskelbė prašymą Europos Teisingumo Teismui priimti prejudicinį sprendimą neteisėtu. Generalinio prokuroro teikimu 2019 m. rugsėjo 10 d. Kúria priėmė sprendimą ¹⁷, kuriuo apylinkės teismo teisėjo prašymą Teisingumo Teismui priimti prejudicinį sprendimą pripažino neteisėtu, nes nusprendė, kad keliami klausimai nėra svarbūs nagrinėjamai bylai. Kúria sprendimas buvo deklaratyvaus pobūdžio; juo nebuvo panaikintas sprendimas dėl prašymo Teisingumo Teismui priimti prejudicinį sprendimą ¹⁸. Vis dėlto 2019 m. spalio mėn. Budapešto apygardos teismo (*Fővárosi Törvényszék*) pirmininkas *ad interim*, darydamas aiškią nuorodą į Kúria sprendimą, pradėjo drausminę procedūrą dėl teisėjo, kuris pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą. 2019 m. lapkričio mėn. teismo pirmininkas atsiėmė savo pasiūlymą. Tai, kad Kúria, imdamasis išskirtinių teisės gynimo priemonių, gali peržiūrėti prašymų priimti prejudicinį sprendimą būtinumą, gali tapti kliūtimi nacionalinių teismų galimybei Teisingumo Teismui teikti klausimus dėl Sąjungos teisės aiškinimo; o tai, kad gali būti pradėamos drausminės procedūros ¹⁹, tam tikrus teisėjus gali atgrasyti nuo prašymų priimti prejudicinį sprendimą pateikimo ²⁰.

Apie teisėjus ir advokatus neigiamai atsiliepiama žiniasklaidoje ²¹. Keliuose pranešimuose spaudoje nuo 2020 m. sausio mėn. vyriausybė ir vyriausybę remiančios žiniasklaidos priemonės kritikavo tam tikrus teismų sprendimus, įskaitant sprendimus, kuriais nuteistieji

¹⁵ 2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė, 46 ir 48 diagramos. Pagrindinės priežastys, dėl kurių įmonės suvokia nepriklausomumą kaip nepakankamą, remiantis „Eurobarometro“ duomenimis: teisėjų statusas ir pozicija nepakankamai garantuoja jų nepriklausomumą (17 proc.), kišimasis ar spaudimas dėl ekonominių ar kitų konkrečių interesų (18 proc.), vyriausybės ir politikų kišimasis ar spaudimas (19 proc.) (2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė, 47 diagrama).

¹⁶ „Eurobarometro“ duomenys (2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė, 44 ir 46 diagramos); Pasaulio ekonomikos forumo duomenimis, tarp įmonių ši tendencija tęsiasi (2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė, 48 diagrama). Remiantis neseniai atliktos 19 ES valstybių narių apklausos rezultatais, bendras suvokiamas teisėjų nepriklausomumas (5,2 iš 10) advokatų grupėje yra labai žemas (Teismų nepriklausomumas ir atskaitomybė – ENCJ / CCBE (2020), 2018–2019 m. advokatų apklausa dėl teisėjų nepriklausomumo, 7, 9, 15, 16, 17 diagramos).

¹⁷ Bt.III.838/2019/11. Pagal 2017 m. Akto Nr. XC dėl baudžiamojo proceso kodekso 667–669 skirsnius baudžiamosiose bylose Kúria gali peržiūrėti galutinių teismų sprendimų teisėtumą, įskaitant sprendimus, kuriais nurodoma Teisingumo Teismui teikti prašymus priimti prejudicinį sprendimą.

¹⁸ Sprendimas IS, C-564/19 (byla nagrinėjama).

¹⁹ Pagal 2011 m. Akto Nr. CLXII teismo pirmininkas arba paskyrimų tarnyba turi teisę prašyti pradėti drausminę procedūrą. NTT pirmininkas gali prašyti pradėti drausminę procedūrą tik dėl jo paskirtų teismo vadovų ir NTT priskirtų teisėjų. Tarnautojų teismo (*szolgálati bíróság*) paskirta drausmės kolegija nusprendžia, ar pradėti drausminę procedūrą, atsisakyti pradėti drausminę procedūrą arba nurodyti surengti parengiamąjį posėdį. Tarnautojų teismo pirmininką ir narius skiria Nacionalinė teismų taryba. Tarnautojų teismo darbo tvarkos taisyklėse nustatoma kompetentingų kolegijų sudėtis ir bylų paskirstymo taisyklės. Tarnautojų teismo priimtas darbo tvarkos taisyklės tvirtina ir skelbia Nacionalinė teismų taryba. Išrinktam Nacionalinės teismų tarybos teisėjui nariui gali būti taikoma drausminė procedūra gavus Nacionalinės teismų tarybos sutikimą (žr. Vengrijos atsakymą, gautą rengiant metinę teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą).

²⁰ Toks poveikis gali tapti dar didesnis dėl to, kad nuo 2020 m. balandžio 1 d. žemesnio lygio teismai pagal įstatymą privalo paaiškinti, kodėl nesilaiko Kúria paskelbtuose sprendimuose pateikto teisės aktų nuostatų išaiškinimo. Toks nukrypimas yra pagrindas Kúria imtis neeilinių teisės gynimo priemonių. Žr., pvz., 2017 m. Akto Nr. XC dėl baudžiamojo proceso kodekso 561(3)(g), 648(d), 649(6) ir 652(1) skirsnius.

²¹ 2019 m. atlikus teisėjų apklausą nustatyta, kad 40 proc. jų turi patirties, kai vyriausybė ir žiniasklaida nepakankamai pripažino jų nepriklausomumą. Europos teismų tarybų tinklas, atsakymas dalyvaujant internetu surengtoje suinteresuotųjų subjektų konsultacijoje dėl 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitos. Tyrime dalyvavo 21 ES valstybė narė. (Europos teismų tarybų tinklas, Teismų nepriklausomumas ir atskaitomybė – ENCJ (2020), 2019 m. teisėjų nepriklausomumo tyrimas, 43 ir 45 diagramos).

buvo paleidžiami lygtinai ir skiriamos kompensacijos romų vaikams už segregaciją mokykloje²² ir kaliniams, kurie skundžiasi dėl kalinimo sąlygų²³. 2020 m. vasario mėn. vyriausybė pareiškė ketinanti organizuoti nacionalinę konsultaciją²⁴ šiais su teisingumu susijusiais klausimais. Advokatų asociacija²⁵, teisėjų asociacija²⁶ ir kiti suinteresuotieji subjektai²⁷ išreiškė susirūpinimą dėl vyriausybės pozicijos tvirtindami, kad tai gali pakenkti visuomenės pasitikėjimui teisingumo sistema. Galiausiai konsultacijos buvo atsisakyta. 2019 m. rugsėjo mėn. vykdydamas Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą *Baka / Vengrija*²⁸, Europos Tarybos Ministrų Komitetas išreiškė susirūpinimą dėl neigiamo poveikio teisėjų ir teismo pirmininkų žodžio laisvei²⁹.

Sukurtos naujos specialios taisyklės dėl *Kúria* teisėjų skyrimo. *Kúria* teisėjų darbo vietų skaičius nustatomas ne statute; jį nustato NTT pirmininkas³⁰. Įprasta tvarka paskelbus kvietimą teikti paraiškas *Kúria* teisėjus skiria jo pirmininkas remdamasis kompetentingo *Kúria* skyriaus nuomone ir *Kúria* teisėjų tarybos vertinimu ir kandidatų eiliškumu³¹. Pagal 2019 m. gruodžio mėn. priimtą bendrąjį teisės aktą³² Konstitucinio Teismo nariai, kuriuos renka parlamentas, gali prašyti juos paskirti į teisėjo postą³³ nesilaikant paraiškų teikimo tvarkos. Gavę teisėjo statusą Konstitucinio Teismo nariai pasibaigus jų kadencijai gali prašyti juos paskirti *Kúria* teisėjais nesilaikant įprastos paskyrimo procedūros. Taigi praktiškai

²² 2020 m. Aktu Nr. LXXXVII, kurį Vengrijos parlamentas priėmė 2020 m. liepos 3 d., buvo iš dalies pakeistas 2011 m. Aktas Nr. CXC dėl nacionalinio valstybinio švietimo nustatant, kad segregacijos mokykloje atveju teismai gali priteisti moralinės žalos atlyginimą tik švietimo ar mokymo paslaugų pavidalu, taip panaikinant galimybę skirti piniginių žalos atlyginimą.

²³ Imantis tolesnių veiksmų po 2015 m. kovo 10 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo pavyzdinio sprendimo *Varga ir kt. / Vengrija*.

²⁴ Nacionalinė konsultacija – tai priemonė, kurią taikant kiekvienam Vengrijos namų ūkiui Vengrijos vyriausybės vardu tiesiogiai siunčiami laiškai su klausimynais, kuriuos užpildę piliečiai gali atsakyti į vyriausybės suformuluotus klausimus, ir kartu visos šalies mastu rengiama kampanija reklaminiuose stenduose ir žiniasklaidoje.

²⁵ Vengrijos advokatų asociacijos prezidiumo pareiškimas (2020 m. sausio 21 d.).

²⁶ Vengrijos teisėjų asociacijos (*MABIE*) pareiškimas (2020 m. kovo 10 d.).

²⁷ Pvz., Eötvös Károly politikos instituto pareiškimas (2020 m. vasario 21 d.).

²⁸ Ieškinys Nr. 20261/12. Byla buvo susijusi buvusio Aukščiausiojo Teismo pirmininko nušalinimu anksčiau laiko dėl jo nuomonių ir kritikos dėl numatomos didelės teismų sistemos reformos. Didžioji kolegija konstatavo, kad „ieškovo nušalinimas anksčiau laiko neabejotinai padarė neigiamą poveikį, nes tikriausiai atgrasė ne tik jį, bet ir kitus teisėjus bei teismų pirmininkus ateityje nuo dalyvavimo viešose diskusijose dėl teisėkūros reformų, darančių poveikį teismams, ir apskritai dėl klausimų, susijusių su teismų nepriklausomumu“ (173 punktas).

²⁹ 2019 m. rugsėjo 25 d. Europos Tarybos Ministrų Komiteto sprendimas, CM/Del/Dec(2019)1355/H46-11. Vengrijos vyriausybės teigimu, Europos Žmogaus Teisių Teismas apie jokiais kitas bylas, kuriose ieškovai būtų pareiškę įtarimus, susijusius su jų kaip nepriklausomo teisėjo žodžio laisve, vyriausybei nepranešė.

³⁰ Žr. 2011 m. Akto Nr. CLXI 76(4)(a) skirsnį. Šiuo metu yra 113 darbo vietų (žr. Sprendimą 41.SZ/2020. (III. 24.) OBHE); 82 darbo vietas užima *Kúria* teisėjai, tris – į *Kúria* komandiruoti teisėjai. *Kúria* teisėjai paskirstomi į skyrius (*kollégium*): baudžiamųjų bylų skyrius (17 teisėjų), administracinių bylų skyrius (25 teisėjai) ir civilinių bylų skyrius (40 teisėjų). Į įvairius skyrius paskiriamų teisėjų skaičius nėra nustatytas. Teisėjams išeinant į pensiją 2020 m. atsilaisvins trys darbo vietos civilinių bylų skyriuje ir penkios – baudžiamųjų bylų skyriuje; 2021 m. atsilaisvins viena darbo vieta civilinių bylų skyriuje, dvi – baudžiamųjų bylų skyriuje ir dvi – administracinių bylų skyriuje.

³¹ Eiliškumas nustatomas taikant balų sistemą. *Kúria* pirmininkas negali paskirti antroje ar trečioje vietoje esančio kandidato iš anksto negavęs Nacionalinės teismų tarybos sutikimo.

³² 2019 m. Aktas Nr. CXXVII dėl tam tikrų aktų pakeitimo dėl vienkartinės administracinių procedūrų apylinkės teismuose.

³³ Jie turi atitikti bendruosius tinkamumo kriterijus, susijusius su pilietyste, veiksmumu, teisininko išsilavinimu, advokatūros egzaminu, bent 1 metų profesine patirtimi, tinkamumo testu, neteistumu, turto deklaracija (2011 m. Akto Nr. CLXII 4 skirsnis). 2020 m. birželio 26 d. sprendimais (kurie buvo paskelbti 2020 m. liepos 3 d.) Respublikos prezidentas jų prašymu į teisėjų pareigas paskyrė aštuonis Konstitucinio Teismo narius.

parlamentui renkant Konstitucinio Teismo teisėjus nedalyvaujant jokiame organui, kuris būtų didžiaja dalimi sudarytas iš teisėjų, savaime gali reikšti, kad atitinkamam teisėjui paprašius jis bus paskirtas *Kúria* teisėju³⁴. Dėl tokių teisės aktų pakeitimų parlamento vaidmuo skiriant *Kúria* teisėjus *de facto* padidėjo. Be to, *Kúria* pirmininką parlamentas renka Respublikos prezidento teikimu iš (nebūtinai *Kúria*) teisėjų, turinčių bent penkerių metų teisėjo patirtį³⁵. Nuo 2020 m. sausio 1 d. buvo taip pat iš dalies pakeistos *Kúria* pirmininko atrankos taisyklės³⁶; dabar pagal jas stažas einant Konstitucinio Teismo ar tarptautinio teismo vyresniojo teisės referento pareigas³⁷ gali būti įskaitomas kaip „teisėjo patirtis“. Taip išplėtus tinkamumo kriterijus padidėja kandidatų, kurie gali būti išrinkti *Kúria* pirmininku, grupė ir atitinkamai padidėja Respublikos prezidento įgaliojimai šioje srityje.

Bendruoju teisės aktu buvo nustatyti struktūriniai esamos teismų sistemos pakeitimai siekiant paspartinti administracinį teisingumo darbą ir padaryti jį labiau nuspėjamą. Apylinkės administraciniai ir darbo teismai buvo panaikinti. Nuo 2020 m. balandžio 1 d. administracines bylas pirmojoje instancijoje nagrinėja aštuoni paskirti apygardos teismai, o dėl visų prašymų imtis eilinių ar neeilinių teisių gynimo priemonių sprendžia *Kúria*. Numatomo atskiros administracinių teismų sistemos kūrimo atsisakyta³⁸.

Nuo 2020 m. sausio mėn. padidinti teisėjų atlyginimai, taikoma premijų sistema. Pagal bendrąjį teisės aktą per trejų metų laikotarpį teisėjų atlyginimai buvo padidinti 60 proc. Teisėjų atlyginimų padidinimas yra teigiamas pokytis, nes Vengrijos teisėjų atlyginimai buvo vieni iš mažiausių ES³⁹. Padidinant atlyginimus prisidedama prie teismų nepriklausomumo stiprinimo⁴⁰. Tačiau išreiškiamas susirūpinimas⁴¹ dėl galimybės teismus valdančioms

³⁴ Remiantis Europos Tarybos rekomendacija, jeigu pagal konstitucijos ar kito teisės akto nuostatas valstybės vadovas, vyriausybė ar įstatymų leidžiamosios valdžios organas priima sprendimus dėl teisėjų atrankos ir karjeros, nepriklausoma kompetentinga institucija, kurią didžiaja dalimi sudaro teisėjai, turėtų būti įgaliota teikti rekomendacijas ar išreikšti nuomones, kurių atitinkama paskyrimų tarnyba praktiškai laikosi (Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija CM/Rec(2010)12, 47 punktą). Žr. taip pat Teisingumo Teismo sprendimo A.K., C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, 134 punktą.

³⁵ Kvietimas teikti paraiškas neskelbiamas. Kandidatą pasiūlo Respublikos prezidentas. Po surengto asmeninio pokalbio Nacionalinė teismų taryba pateikia neprivalomą nuomonę. Parlamentas balsuoja dviejų trečdalių balsų dauguma. Kitas pirmininkas pagal naująsias taisykles turi būti išrinktas 2020 m. *Kúria* pirmininką, nedalyvaujant teisminėms institucijoms, Respublikos prezidento teikimu iš pareigų gali nušalinti parlamentas, nenumatant teisminės peržiūros galimybės (2011 m. Akto Nr. CLXI 74, 115 ir 116(1) skirsniai).

³⁶ 2019 m. Akto Nr. XXIV 1 skirsnis.

³⁷ Vyresnysis teisės referentas (vengrų k. *főtanácsadó*, prancūzų k. *référéndaire*) – tai Konstitucinio Teismo kanceliarijoje dirbantis valstybės tarnautojas, kuris yra paskiriamas į Konstitucinio Teismo nario kabinetą ir kuriam pavedama rengti sprendimus.

³⁸ 2018 m. gruodžio mėn. Vengrijos parlamentas, taikydamas Pagrindinio įstatymo Septintąjį pakeitimą (2018 m. birželio 28 d.), priėmė du įstatymus (2018 m. Aktai Nr. CXXX ir Nr. CXXXI), kuriais įsteigiama administracinių teismų sistema. Susirūpinimą dėl teisėjų nepriklausomumo reikalavimų laikymosi išreiškė įvairūs subjektai, įskaitant Venecijos komisiją (Nuomonė Nr. CDL-AD(2019)004) ir Europos Tarybos žmogaus teisių komisarę (2018 m.); komisarė ragina Vengrijos prezidentą parlamentui grąžinti administracinių teismų teisės aktų rinkinį (2018 m. gruodžio 14 d. pareiškimas). Planuojama reforma buvo iš pradžių patikslinta (2019 m. Aktas Nr. XXIV, priimtas 2019 m. balandžio 1 d.), po to sustabdyta (2019 m. Aktas Nr. LXI, priimtas 2019 m. liepos 2 d.). 2018 m. Aktas Nr. CXXX dėl administracinių teismų neįsigaliojo, bet ir nebuvo panaikintas. 2019 m. gruodžio 12 d. Pagrindinio įstatymo Aštuntuoju pakeitimu buvo panaikintos nuostatos dėl atskiros administracinių teismų sistemos steigimo.

³⁹ Europos Taryba (2018), „Europos teismų sistemos. Teisingumo veiksmingumas ir kokybė“, 3.20 lentelė.

⁴⁰ Remiantis Teisingumo Teismo jurisprudencija, tokio dydžio atlyginimo, kuris atitiktų teisėjų vykdomų funkcijų svarbą, mokėjimas yra būtina jų nepriklausomumo garantija; žr., visų pirma, 2018 m. vasario 27 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Associação Sindical dos Juízes Portugueses*, C-64/16, 27 punktą ir 2019 m. vasario 7 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Carlos Escribano Vindel*, C-49/18, 66 punktą.

institucijoms skirti premijas⁴² teisėjams savo nuožiūra, netaikant jokių objektyvių ir skaidrių kriterijų⁴³. Europos Tarybos nuomone, sistemų, pagal kurias pagrindinis teisėjų atlyginimas priklauso nuo jų veiklos rezultatų, derėtų vengti, nes dėl jų gali kiltų sunkumų, susijusių su teisėjų nepriklausomumu⁴⁴. Tokios sistemos poveikis teismų nepriklausomumui yra Teisingumo Teismui pateikto prejudicinio klausimo dalykas⁴⁵.

Nors į keletą su prokuratūros organizavimu susijusių aspektų buvo atsižvelgta, kai kurie aspektai vis dar kelia susirūpinimą. 2019 m. lapkričio mėn. parlamentas dviejų trečdalių balsų dauguma perrinko generalinį prokurorą devynerių metų kadencijai⁴⁶. Prokuratūros veikla organizuojama laikantis griežtos hierarchinės struktūros⁴⁷. Prokuratūros nepriklausomumas yra įtvirtintas teisės aktuose⁴⁸, bet dėl tam tikrų teisinės sistemos elementų GRECO teko pateikti rekomendacijas peržiūrėti generalinio prokuroro paskyrimo taisyklės siekiant apsaugoti tarnybą nuo politinės įtakos⁴⁹. GRECO taip pat rekomendavo nustatyti griežtus kriterijus, kuriais remiantis būtų pagrįstai priimami sprendimai nušalinti pavaldžius prokurorus nuo bylų, ir paragino peržiūrėti drausminių procedūrų⁵⁰ tvarką. Nors dauguma

⁴¹ Pvz., „Amnesty International“ Vengrijos skyriaus, Vengrijos piliečių laisvių sąjungos ir Vengrijos Helsinkio komiteto atsakymai, gauti rengiant metinę teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą.

⁴² Be bazinės algos ir išmokų teisėjai gali gauti priemokas ir premijas. NTT pirmininkas ir jo skiriami apygardos teismų pirmininkai turi didelę veiksmų laisvę pavesti teisėjams papildomas užduotis, už kurias mokamos įvairios priemokos (2013 m. birželio 25 d. NTT direktyvos 5/2013 2 priedo 10 straipsnis). Taikant priemokų sistemą tam tikrų teisėjų, galinčių gauti daugiau priemokų už įvairias užduotis, pajamos gali labai padidėti. Be to, NTT pirmininkas nustato vidutinį norminių premijų (*normatív jutalom*), mokėtinų iš nepanaudotų biudžeto asignavimų, lygį. Biudžetinės įstaigos vadovas (įskaitant apygardos teismo pirmininką) gali diferencijuoti darbuotojus (įskaitant tam tikram apygardos teismui priskirto apylinkės teismo teisėjus) (žr. 2013 m. birželio 25 d. NTT direktyvos 5/2013 2 priedo 11 straipsnį). Apygardos teismų pirmininkai yra įgalioti savo nuožiūra kai kuriems teisėjams skirti didesnes premijas sumažindami ar panaikindami tokias kitų teisėjų premijas.

⁴³ Dėl šių kriterijų žr. Venecijos komisijos ataskaitos CDL-AD(2010)004 46 ir 51 punktus; Venecijos komisijos nuomonės CDL-AD(2019)004 80 punktą.

⁴⁴ Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija CM/Rec(2010)12, 55 punktas.

⁴⁵ Sprendimas *IS*, C-564/19 (byla nagrinėjama).

⁴⁶ Generalinio prokuroro kandidatūrą iš visų prokurorų pasiūlo Respublikos prezidentas ir išrenka parlamentas.

⁴⁷ Generalinis prokuroras gali duoti nurodymus prokurorams dėl pavienių bylų, nenumatant jokių apsaugos priemonių (2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė, 55 diagrama). Atitinkamas prokuroras gali prašyti generalinio prokuroro raštu patvirtinti nurodymų konkrečioje byloje gavimą. Prokuroras gali aiškiai atsakyti vykdyti nurodymą, jei vykdamas nurodymą būtų daromas nusikaltimas ar administracinis pažeidimas arba prokurorui kiltų pavojus. Jeigu prokuroras nesutinka su nurodymu, jis gali prašyti perduoti bylą kitam prokurorui ir toks prašymas negali būti atmestas (2011 m. Akto Nr. CLXIV 53 skirsnis).

⁴⁸ 2011 m. Aktas Nr. CLXIII dėl Vengrijos prokuratūros.

⁴⁹ GRECO ketvirtasis vertinimo etapas. Vertinimo ataskaita, 177 punktas; GRECO ketvirtasis vertinimo etapas. Tarpinė rekomendacijų įgyvendinimo ataskaita, 20 punktas. Parlamento mažumai blokuojant pareigų perėmėjo išrinkimą generalinis prokuroras gali ir toliau eiti savo pareigas pasibaigus jo kadencijai.

⁵⁰ GRECO ketvirtasis vertinimo etapas. Vertinimo ataskaita, 190 ir 216 punktai; GRECO ketvirtasis vertinimo etapas. Tarpinė rekomendacijų įgyvendinimo ataskaita, 24 ir 34 punktai. GRECO rekomendavo (xvii rekomendacija), kad prokurorams taikomos drausminės procedūros „būtų vykdomos ne tiesioginėje prokuratūros hierarchijoje“. Vykdamas GRECO rekomendacijas 2019 m. sausio mėn. įsigaliojo pakeitimas dėl drausmės komisaro, kuriam pavedama nagrinėti tariamus pažeidimus, pareigybės įsteigimo. Vyresnysis prokuroras vis dėlto ir toliau dalyvauja drausminėse procedūrose. Generalinis prokuroras priima sprendimą panaikinti apdovanojimą, sumažinti darbo užmokesčio kategoriją ar rangą arba atleisti iš pareigų. Skyriaus vadovas (vyresnysis prokuroras) gali patvirtinti švelnesnes priemones (papeikimas, nepasitikėjimo pareiškimas) pavaldiems prokurorams. Sprendimus dėl drausminių priemonių galima apskųsti darbo teismui (2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė, 53 diagrama).

GRECO rekomendacijų yra įvykdyta⁵¹, visapusiškas neįvykdytų rekomendacijų įgyvendinimas taip pat padarytų teigiamą poveikį kovos su korupcija sistemai.

Kokybė

Bendras teisingumo sistemos skaitmeninimo lygis yra aukštas. Kalbant apie elektroninių priemonių buvimą⁵² ir galimybę plačiai visuomenei internetu susipažinti su paskelbtais sprendimais⁵³, Vengrija vertinama labai palankiai. Ji taip pat vertinama palankiai dėl kompiuterio skaitomų teismo sprendimų rengimo, nors sprendimai nėra rengiami laikantis standarto, kurį taikant jie būtų skaitomi kompiuterio⁵⁴. Be to, Vengrija yra pasiekusi labai gerų rezultatų dėl alternatyvaus ginčų sprendimo būdų skatinimo ir paskatų⁵⁵. Tačiau teismo mokesčiai išlieka dideli⁵⁶ ir teisinės pagalbos schemos įtraukimo lygis kelia susirūpinimą⁵⁷. Vyriausybės įgyvendintos reagavimo į COVID-19 pandemiją priemonės padarė poveikį teismų veikimui. 2020 m. kovo 14 d., gavusi NTT pirmininko, *Kúria* pirmininko ir generalinio prokuroro pasiūlymą, vyriausybė priėmė nutarimą, kad Vengrijos teismų veikla būtų sustabdyta neribotam laikui, išskyrus tam tikras skubias bylas⁵⁸. Tačiau nuo 2020 m. kovo 30 d. tas nutarimas nebegalioja⁵⁹. 2020 m. kovo 31 d. vyriausybė patvirtino proceso teisės aktų pakeitimus, kurių tikslas – palengvinti teisingumo sistemos veikimą „pavojaingosios padėties“ laikotarpiu⁶⁰.

Veiksmingumas

Civilinių ir administracinių bylų nagrinėjimo veiksmingumas yra didelis. 2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinės duomenimis, Vengrijos veiklos rezultatai yra labai geri vertinant apskaičiuotą administracinių bylų nagrinėjimo pirmojoje instancijoje trukmę ir pirmosios instancijos teismų neišnagrinėtų bylų skaičių⁶¹. Vengrijos veiklos rezultatai taip pat geri, kalbant apie apskaičiuotą civilinių ir komercinių ginčo bylų nagrinėjimo trukmę⁶². Naujieji Civilinio proceso⁶³, Administracinių teismų proceso⁶⁴ ir Baudžiamojo proceso⁶⁵

⁵¹ Remiantis Antrąja GRECO tarpine rekomendacijų įgyvendinimo ataskaita, kalbant apie su prokuratūra susijusias rekomendacijas, viena rekomendacija (xvi) nėra įgyvendinta, dar trys rekomendacijos (xiv, xv ir xvii) yra įgyvendintos iš dalies. Dėl xiv rekomendacijos Vengrijos valdžios institucijos dar kartą apsvaistė galimybę perrinkti generalinį prokurorą; GRECO įsitikino, kad pirmoji xiv rekomendacijos dalis buvo tinkamai įgyvendinta (GRECO ketvirtasis vertinimo etapas. Tarpinė rekomendacijų įgyvendinimo ataskaita, 19–22 punktai). xv rekomendacija taip pat buvo įgyvendinta iš dalies, patvirtinant taisykles, pagal kurias bylos medžiagoje turi būti pateikta priežastis, dėl kurios baudžiamoji ar administracinė byla yra iš prokuroro perimama, santrauka (GRECO ketvirtasis vertinimo etapas. Tarpinė rekomendacijų įgyvendinimo ataskaita, 23–26 punktai). Dėl xvii rekomendacijos žr. 50 išnašą.

⁵² 2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė, 27 diagrama.

⁵³ 2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė, 28 diagrama.

⁵⁴ 2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė, 29 diagrama.

⁵⁵ 2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė, 30 diagrama.

⁵⁶ 2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė, 25 diagrama.

⁵⁷ Asmuo, kurio pajamos sudaro pusę skurdo ribos gali neturėti teisės į teisinę pagalbą. 2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė, 23 diagrama.

⁵⁸ 2020 m. kovo 14 d. Vyriausybės nutarimas 45/2020.

⁵⁹ Remiantis Pagrindinio įstatymo 53 straipsnio 3 dalimi.

⁶⁰ 2020 m. kovo 31 d. Vyriausybės nutarimas 74/2020. Remiantis Pagrindinio įstatymo 53 straipsnio 4 dalimi tas nutarimas nebegalioja nuo 2020 m. birželio 18 d.

⁶¹ 2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė, 8 ir 15 diagramos.

⁶² 2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė, 7 diagrama.

⁶³ 2016 m. Aktas Nr. CXXX. Civilinį procesą tikimasi paspartinti sukuriant dviejų etapų procedūrą pirmosios instancijos teismuose, kai prieš teismo procesą vykdomas parengiamasis etapas, kurio tikslas – patikslinti bylos taikymo sritį ir išsiaiškinti šalių reikalavimus.

kodeksai įsigaliojo 2018 m. Taikant naujas taisykles gali būti sudaromos palankesnės sąlygos nagrinėti civilines ir baudžiamąsias bylas ir vykdyti administracinių sprendimų teisminę peržiūrą per pagrįstą laikotarpį⁶⁶.

Vis dar trūksta efektyvių teisių gynimo priemonių pernelyg ilgai nagrinėjamų bylų atveju. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas *Gazsó / Vengrija* vis dar vykdomas ir Europos Tarybos Ministrų Komitetas vis dar vykdo griežtesnę Vengrijos priežiūrą⁶⁷.

II. KOVOS SU KORUPCIJA SISTEMA

Kompetenciją užkirsti kelią korupcijai, ją tirti ir už ją persekioti pasidalija kelios specializuotos institucijos. Kovos su korupcija veiklą Vengrijoje koordinuoja Nacionalinė apsaugos tarnyba (NVSZ) prižiūrint Vidaus reikalų ministerijai. Korupcijos viešajame sektoriuje tyrimas ir persekiojimas priklauso išimtinai Centrinės tyrimus vykdančios prokuratūros Tyrimų skyriaus ir penkių regioninių biurų kompetencijai. Persekiojimo veiksmus padeda vykdyti policijos ir Nacionalinės apsaugos tarnybos tyrėjai. Valstybės audito tarnyba atsako už viešųjų finansų valdymą ir politinių partijų auditą.

Naujausias „Transparency International“ nustatomas šalies korupcijos suvokimo indeksas yra 44 iš 100; ji užima 19-ąją vietą ES ir 70-ąją vietą pasaulyje⁶⁸. 87 proc. Vengrijos respondentų mano, kad korupcija yra paplitusi (ES vidurkis – 71 proc.), 32 proc. mano, kad korupcija daro poveikį jų kasdieniam gyvenimui (ES vidurkis – 26 proc.)⁶⁹. 80 proc. įmonių mano, kad korupcija yra paplitusi (ES vidurkis – 63 proc.), 48 proc. įmonių mano, kad korupcija kelia problemų vykdant verslo veiklą (ES vidurkis – 37 proc.). 39 proc. žmonių mano, kad dėl korupcijos pakankamai sėkmingai traukiama baudžiamojon atsakomybėn atgrasiant nuo tokios praktikos (ES vidurkis – 36 proc.); 19 proc. įmonių mano, kad už nustatytą vyresniojo pareigūno papirkinėjimą skiriamos tinkamos bausmės (ES vidurkis – 31 proc.)⁷⁰.

Baudžiamoji kovos su korupcija teisinė sistema yra didžiąja dalimi įgyvendinta. Baudžiamajame kodekse pateikiamos atitinkamos korupcijos ir susijusių pažeidimų apibrėžtys ir kriminalizuojamas įvairių formų kyšininkavimas ir prekyba poveikiu, darbdavio turto pasisavinimas, viešųjų lėšų pasisavinimas ir piktnaudžiavimas valdžia. 2020 m. balandžio mėn. parlamentui buvo pateiktas įstatymo projektas, kurio tikslas – įgyvendinti EBPO kovos su kyšininkavimu darbo grupės pateiktas rekomendacijas⁷¹, t. y. iš dalies

⁶⁴ 2017 m. Aktas Nr. I. Svarbiausios nuostatos, kurios, kaip tikimasi, padės laiku užbaigti administracinių bylų nagrinėjimą, – tai nuostatos, susijusios su sprendimais už akių bylose, kuriose administracinės institucijos nesilaiko savo sprendimų priėmimo terminų.

⁶⁵ 2017 m. Aktas Nr. XC. Teismo proceso etape rengiamas parengiamasis posėdis, skirtas bylos taikymo sričiai nustatyti ir, siekiant užkirsti kelią vilkinimo taktikai, po jo naujus prašymus dėl įrodymų surinkimo galima teikti tik išskirtinėmis aplinkybėmis.

⁶⁶ Vengrijos atsakymas, gautas rengiant 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą.

⁶⁷ 2018 m. spalio mėn. vyriausybė parlamentui pateikė įstatymo projektą Nr. T/2923. 2020 m. rugsėjo mėn. Europos Tarybos Ministrų Komitetas priėmė trečią tarpinę rezoliuciją, kurioje „su didžiu nuostehu pažymėjo, kad, nepaisant jų pačių pastangų ir komiteto raginimų, jau išreikštų dviejose tarpinėse rezoliucijose ir keliuose sprendimuose, pastaruoju metu, 2020 m. kovo mėn., institucijos nepateikė jokios informacijos, kuri leistų komitetui manyti, kad padaryta pažanga“. Žr. Tarpinę rezoliuciją Nr. CM/ResDH(2020)180.

⁶⁸ „Transparency International“ (2019), Korupcijos suvokimo indeksas.

⁶⁹ Specialusis „Eurobarometro“ tyrimas 502 (2020).

⁷⁰ Greitoji „Eurobarometro“ apklausa 482 (2019).

⁷¹ EBPO (2019).

pakeisti sąvokos „užsienio valstybės tarnautojas“ apibrėžtį siekiant patikslinti, kad į ją taip pat įtraukiami užsienio valstybinių įmonių tarnautojai.

Kovos su korupcija kompetencijas pasidalija kelios įstaigos. Nacionalinė apsaugos tarnyba prie vidaus reikalų ministerijos atsako už kovos su korupcija politikos koordinavimą. Nuo 2019 m. vasario mėn., reformavus Baudžiamojo proceso kodeksą, baudžiamasis korupcijos viešajame sektoriuje tyrimas ir persekiojimas priklauso išimtinai Centrinės tyrimus vykdančios prokuratūros Tyrimų skyriaus ir penkių regioninių biurų kompetencijai. Skyrius tiria sudėtingas korupcijos bylas, kuriose pažeidimą padaro ar dalyvauja jį padarant imunitetą turintys asmenys, užsienio valstybės tarnautojai, Respublikos prezidentas, ministras pirmininkas, vyriausybės nariai ir viešojo saugumo institucijų aukšto rango pareigūnai. Persekiojimo veiksmus padeda vykdyti policijos ir Nacionalinės apsaugos tarnybos tyrėjai. Valstybės audito tarnyba taip pat atlieka tam tikrą vaidmenį įgyvendinant kovos su korupcija politiką, visų pirma vykdydama savo kontrolės funkcijas, susijusias su valstybės institucijų finansais ir politinių partijų finansavimu. Valstybės audito tarnyba taip pat reguliariai atlieka nacionalinius profesinio sąžiningumo tyrimus.

Nors kai kuriais atvejais vykdomas baudžiamasis persekiojimas už aukšto lygio korupciją, jis tebėra labai retas. Savo 2018 m. metinėje ataskaitoje generalinė prokuratūra paskelbė 2016–2018 m. korupcijos nusikaltimų statistinius duomenis. Remiantis skaičiais, užregistruotų su korupcija susijusių nusikaltimų procesų skaičius padidėjo: 2016 m. – 984, 2017 m. – 1 123 ir 2018 m. – 2 046. Tačiau nuteistų asmenų skaičius išlieka beveik toks pat: 2018 m. – 250, 2017 m. – 254 ir 2016 m. – 351⁷². Generalinės prokuratūros duomenimis, dauguma korupcijos bylų yra susijusios su valstybės tarnautojais, paprastai mokesčių ir muitinės pareigūnais⁷³. Tai, kad nebuvo imamasi ryžtingų veiksmų siekiant persekioti aukšto lygio pareigūnus ar jiems artimus asmenis už korupciją, taip pat nagrinėjama Europos semestro kontekste⁷⁴. Nors prokuratūra pradėjo nedidelį skaičių su korupcija susijusių tyrimų dėl valdančiosios partijos parlamento narių, pastaraisiais metais aukšto lygio vyriausybės pareigūnai nebuvo persekiojami.

Vengrijos korupcijos prevencijos politikoje dėmesys sutelkiamas į profesinį sąžiningumą valstybės administracijoje ir teisėsaugos agentūrose. 2018 m. pasibaigus ankstesnei kovos su korupcija programai, 2020 m. birželio mėn. vyriausybė priėmė⁷⁵ naują dvejų metų (2020–2022 m.) programą. Strategijoje dėmesys ir toliau sutelkiamas į ankstesnes strategines programas dėl profesinio sąžiningumo viešajame administravime ir numatomi veiksmai, susiję su e. administravimo ir automatizuoto sprendimų priėmimo stiprinimu siekiant išvengti korupcijos. Be to, strategija siekiama didinti tyrimų veiksmingumą, vertinti korupcijos riziką ir teisinę sistemą, taip pat nustatyti vidaus kontrolės priemonės valdžios institucijose ir sustiprinti profesinio sąžiningumo priemones. Profesinio sąžiningumo sistemoje pagrindinį vaidmenį atlieka valdžios institucijų vidaus patarėjai profesinio sąžiningumo klausimais⁷⁶. Tačiau strateginėje kovos su korupcija sistemoje nėra numatyta

⁷² Generalinė prokuratūra (2019).

⁷³ Europos Komisija, 2020 m. šalies ataskaita. Vengrija, SWD(2020) 516 *final*, p. 45 ir 46.

⁷⁴ 2019 m. liepos 9 d. Tarybos rekomendacijos dėl 2019 m. Vengrijos nacionalinės reformų programos su Tarybos nuomone dėl 2019 m. Vengrijos konvergencijos programos 16 konstatuojamoji dalis; Europos Komisija, 2019 m. šalies ataskaita. Vengrija, SWD(2019) 1016 *final*, p. 44.

⁷⁵ 2020 m. birželio 19 d. Vyriausybės sprendimas Nr. 1328/2020 dėl 2020–2022 m. vidutinės trukmės laikotarpio nacionalinės kovos su korupcija strategijos ir susijusio veiksmų plano.

⁷⁶ 2013 m. vyriausybės nutarimu sukūrus profesinio sąžiningumo kontrolės sistemas visos valdžios institucijos turi paskirti tokį patarėją. Nacionaliniame valstybės tarnybos universitete (NKE) sukurta speciali universiteto

veiksmų kitose srityse, kurios yra svarbios korupcijos prevencijos tikslais, kaip antai politinių partijų finansavimo, turto atskleidimo arba lobistinės veiklos reguliavimo ir „sukamųjų durų“ reiškinių srityse. Joje taip pat nėra nagrinėjama rizika, susijusi su klientelizmu, favoritizmu ir nepotizmu aukšto lygio viešajame administravime, arba rizika, kylanti dėl įmonių ir politinių veikėjų ryšių. 2019 m. Valstybės audito tarnybos profesinio sąžiningumo tyrimo duomenimis, didžiausia korupcijos rizika buvo apskaičiuota vyriausybės įstaigose (50 proc.), vietos administracijos įstaigose (51 proc.) ir aukštojo mokslo įstaigose (50 proc.). 2015–2019 m. Vengrijoje vyko daugiausia iš visų valstybių narių OLAF tyrimų (43), kuriuos užbaigus buvo pateikta finansinė rekomendacija⁷⁷.

Turto ir interesų deklaracijų tikrinimas gali būti pagerintas rengiant sisteminius patikrinimus ir užtikrinant nepriklausomą priežiūrą. Vengrijoje taikoma išsami turto atskleidimo sistema. Pagal šią sistemą parlamento nariai, vyriausybės pareigūnai ir valstybės tarnautojai privalo deklaruoti savo turtą ir interesus. Vyriausybės narių, taip pat vyresniųjų valstybės tarnautojų ir parlamentarų turto ir interesų deklaracijos prieinamos internete⁷⁸. Vis dėlto patikrinimai nėra sistemingi; jie atliekami gavus pranešimą apie įtarimus. Patikrinimą atlieka valstybės tarnautojo darbdavys, o parlamento narių ir aukšto rango vyriausybės pareigūnų deklaracijų tikrinimą atlieka Parlamento imuniteto ir įgaliojimų tikrinimo komitetas. Įtarus nepagrįstą turto padidėjimą gali būti pradedama tikrinimo procedūra, kurią atlieka nacionalinė mokesčių ir muitinės institucija. Tačiau mokesčių institucija gali pradėti tokią procedūrą tik jeigu tyrimų institucijos taip pat yra pradėjusios baudžiamuosius tyrimus; tai riboja galimybę atlikti nepriklausomus patikrinimus. Parlamento nariams taikomų taisyklių dėl elgesio, interesų konflikto ir turto deklaracijų efektyvios priežiūros ir vykdymo užtikrinimo klausimu buvo pateikta GRECO rekomendacija, kuri dar nėra įvykdyta⁷⁹.

Lobistinės veiklos reguliavimas Vengrijoje nėra išsamus, nėra nustatytos taisyklės, pagal kurias būtų efektyviai reguliuojamas „sukamųjų durų“ reiškinys. Konkrečiai lobistinei veiklai skirtas 2010 m. teisės aktas buvo peržiūrėtas⁸⁰: dabar valstybės tarnautojai privalo atskleisti ryšius su lobistais. Valstybės tarnautojai privalo raštu informuoti savo viršininkus, jeigu dėl tam tikrų susitikimų su lobistais kyla pavojus organizacijos profesiniam sąžiningumui. Viršininkas gali uždrausti susitikti arba leisti susitikti tik jeigu dalyvaus trečiasis asmuo. Tačiau taikytinu nutarimu reglamentuojami tik tam tikri vyriausybės pareigūnų ir lobistų susitikimų aspektai. Visų pirma, jame nėra numatytas privalomas lobistų registravimas arba prievolė atskleisti ryšius su lobistais ar apie juos pranešti nepriklausomai kontrolės įstaigai, taip pat nėra reikalaujama, kad valstybės tarnautojai prašytų leidimo susitikti ir praneštų apie susitikimo rezultatus. GRECO pažymėjo, kad reikia tobulinti

studijų programa, kurią galima studijuoti siekiant įgyti patarėjo profesinio sąžiningumo klausimais kvalifikaciją.

⁷⁷ OLAF rengia finansines rekomendacijas ES institucijoms arba nacionalinėms valdžios institucijoms, skiriančioms ar valdančioms ES lėšas, siekti susigrąžinti pasisavintas ES lėšas į ES biudžetą. OLAF finansinės rekomendacijos dviejose pagrindinėse pasidalijamojo valdymo srityse (Europos struktūriniai ir investicijų fondai ir žemės ūkis) nuo 2015–2019 m. sudarė 3,93 proc. visų 2015–2019 m. Vengrijai išmokėtų lėšų (daugiausia iš visų valstybių narių, esant 0,36 proc. 27 ES valstybių narių vidurkiui). Pačios Vengrijos apskaičiuotas finansinis pažeidimų poveikis sudarė 1,41 proc. (2019 m. OLAF ataskaita, 6 lentelė). Pagal OLAF rekomendacijas pareikštų kaltinimų lygis Vengrijoje sudaro 47 proc., t. y. viršija ES vidurkį (2019 m. OLAF ataskaita, 7 lentelė).

⁷⁸ 2010 m. Aktas Nr. XLIII dėl centrinės valdžios organų ir vyriausybės narių ir valstybės sekretorių padėties.

⁷⁹ GRECO ketvirtasis vertinimo etapas. Vertinimo ataskaita. 2019 m. gruodžio mėn. parlamentas iš dalies pakeitė 2012 m. Aktą Nr. XXXVI, kuriuo reglamentuojama parlamento veikla ir jo narių statusas po 2020 m. vasario 1 d., siekiant įgyvendinti GRECO rekomendacijas (žr. Vengrijos atsakymą, gautą rengiant metinę teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą).

⁸⁰ 2013 m. vasario 25 d. Vyriausybės nutarimas 50/2013.

profesinio sąžiningumo standartus ir priimti parlamento narių elgesio kodeksą bei užtikrinti efektyvią taisyklių dėl elgesio ir interesų konfliktų priežiūrą ir vykdymo užtikrinimą⁸¹. Vengrijoje nėra konkrečiai reglamentuojama „sukamųjų durų“ reiškinio prevencija. Nors ir Darbo kodekse⁸², ir specialiajame akte⁸³ dėl valstybės tarnautojų yra nuostatų dėl konfidencialumo, jose nėra nurodytas joks veiklos pertraukos laikotarpis⁸⁴.

Vengrijoje galioja konkretus teisės aktas dėl pranešėjų apsaugos. Pranešėjų apsaugos aktu⁸⁵ užtikrinamas pranešėjų anonimiškumas ir sudaroma galimybė teikti skundus elektroniniu būdu, naudojant specialų pranešimų teikimo kanalą, kurį tvarko ombudsmenas (Pagrindinių teisių komisaras) (žr. skirsnį „Kiti instituciniai klausimai, susiję su stabdžių ir atsvarų sistema“). Tačiau ombudsmenas turi tik ribotą kompetenciją dėl jo biurui pateikiamų pranešimų. Praktiškai pirminė ombudsmeno užduotis – persiųsti pranešimus kompetentingoms institucijoms. Tokie pranešimai nėra automatiškai perduodami teisėsaugos institucijoms; vietoj to atitinkamos institucijos patarėjas profesinio sąžiningumo klausimais pirma atlieka administracinį tyrimą. Patarėjai profesinio sąžiningumo klausimais tiesiogiai atsiskaito savo institucijos vadovui. Tačiau, gavęs prašymą arba *ex officio* ombudsmenas gali ištirti, ar tokios institucijos dėl pranešimų ėmėsi tinkamų tolesnių veiksmų. Viešojo intereso informacijos atskleidimą tiria suinteresuotosios institucijos ir jų išvada dėl tyrimo rezultato yra įkeliamą į elektroninį registrą.

Partijų finansavimas Vengrijoje ir toliau kelia susirūpinimą. GRECO pažymėjo, kad nors politinių partijų registrai yra skaidrūs, partijų pajamų šaltiniai ir rinkimų kampanijų laikotarpių trukmė nėra pakankamai aiškūs. Be to, kalbant apie politines partijas, gaunančias valstybės subsidijas, reikia įdiegti stebėsenos mechanizmus⁸⁶.

III. ŽINIASKLAIDOS PLIURALIZMAS

Žiniasklaidos laisvės ir pliuralizmo apsauga Vengrijoje⁸⁷ užtikrinama Pagrindiniu įstatymu⁸⁸ ir sektoriaus teisės aktais (Žiniasklaidos aktu⁸⁹ ir Spaudos laisvės aktu⁹⁰). Spaudos laisvės akte yra nustatyta, kad spaudos laisvė įkūnija nepriklausomumą nuo valstybės ir bet kokių ir visų organizacijų ir interesų grupių. Teisė susipažinti su vieša informacija pripažįstama Pagrindiniame įstatyme ir nustatyta Informacijos laisvės akte⁹¹. Žiniasklaidos aktu įsteigiama

⁸¹ GRECO ketvirtasis vertinimo etapas. Tarpinė rekomendacijų įgyvendinimo ataskaita, 39 punktas.

⁸² 2012 m. Akto Nr. I 8(4) skirsnis.

⁸³ 2018 m. Akto Nr. CXXV 93(1)(g) skirsnis.

⁸⁴ 2018 m. Akto Nr. CXXV 117(1) skirsnyje numatyta, kad vyriausybė turi nustatyti sektorius ir pareigas, kuriuose vyriausybės pareigūnas negali būti įdarbinamas jam išėjus iš valstybės tarnybos. Šią nuostatą dar reikia įgyvendinti.

⁸⁵ 2013 m. Aktas Nr. CLXV.

⁸⁶ GRECO trečiasis vertinimo etapas. Antrosios reikalavimų įgyvendinimo ataskaitos antrasis priedėlis, 24 punktas.

⁸⁷ 2019–2020 m. Vengrija nusileido per dvi vietas organizacijos „Žurnalistai be sienų“ pasaulio spaudos laisvės indekso sąraše ir dabar užima 89-ąją vietą pasaulyje.

⁸⁸ Pagrindinio įstatymo IX straipsnio 2 dalyje nustatyta: „Vengrija pripažįsta ir apsaugo spaudos laisvę ir įvairovę bei užtikrina sąlygas laisvai informacijos, kuri yra būtina demokratinei viešajai nuomonei formuoti, sklaidai“.

⁸⁹ 2010 m. Aktas Nr. CLXXXV dėl žiniasklaidos paslaugų ir žiniasklaidos.

⁹⁰ 2010 m. Aktas Nr. CIV dėl spaudos laisvės.

⁹¹ 2011 m. Aktas Nr. CXII dėl apsisprendimo dėl informacijos teisės ir informacijos laisvės.

nacionalinė žiniasklaidos ir informacijos ir komunikacijos institucija (žiniasklaidos tarnyba), kurios sprendimų priėmimo organas yra Žiniasklaidos taryba⁹².

Nors Žiniasklaidos tarnyba turi pakankamai išteklių, Žiniasklaidos tarybos nepriklausomumui ir efektyvumui kyla pavojus. Žiniasklaidos tarybą sudaro pirmininkas⁹³ ir keturi parlamento renkami nariai. Kandidatūrų siūlymo taisyklės parengtos taip, kad skiriant Žiniasklaidos tarybos narius būtų skatinamas politinis konsensusas⁹⁴. Žiniasklaidos pliuralizmo observatorijos 2020 m. ataskaitoje pažymima, kad praktiškai taikant tokias taisykles nepavyko užkirsti kelio valdančiajai partijai paskirti visų penkių Žiniasklaidos tarybos narių. Observatorija nustatė vidutinę riziką (53 proc.), susijusią su Žiniasklaidos tarybos nepriklausomumu ir efektyvumu.

Vengrijos vyriausiųjų redaktorių forumas (*Főszerkesztők Fóruma*) – tai 2012 m. įsteigta sektoriaus NVO. Jo veikloje savanoriškai dalyvauja visų pagrindinių Vengrijos elektroninės, spausdintinės ir internetinės žiniasklaidos priemonių redaktoriai. Jo pagrindiniai tikslai, be kita ko, yra stiprinti etiką žurnalistų švietimo srityje, rengti gaires, skatinti geriausią etiškos žurnalistikos patirtį ir didinti pasitikėjimą žiniasklaida bei rengti žiniasklaidos savireguliacijos procedūras. 2015 m. forumas nustatė žurnalistikos etikos standartus ir vertybes, kaip antai nešališkumą ir kruopštumą, taip pat informacijos gavimo ir tvarkymo taisykles. Jis siekia skatinti kokybišką žurnalistiką, visų pirma, skirdamas apdovanojimus žurnalistams.

Žiniasklaidos rinkos pliuralizmui Vengrijoje kyla didelė rizika. Remiantis vyriausybės nutarimu⁹⁵, daugiau nei 470 vyriausybę remiančių žiniasklaidos priemonių junginiui, 2018 m. lapkričio mėn. įsteigus žiniasklaidos konglomeratą KESMA⁹⁶, nėra atliekamas konkurencijos institucijos⁹⁷ ir Žiniasklaidos tarnybos⁹⁸ tikrinimas ir jis vadinamas „*strateginės nacionalinės svarbos junginiu*“, taip užkertant kelią valdžios institucijoms jį tikrinti. 2020 m. birželio 25 d. sprendimu Konstitucinis Teismas atmetė ieškinį, kurį pateikė ketvirtis vyriausybės nutarimą skundžiančių parlamento narių. Konstitucinis Teismas konstatavo, kad tik vyriausybė gali nustatyti „strateginės nacionalinės svarbos“ klausimus ir kad junginio jokių būdų negalima vertinti taip, kad dėl jo būtina kyla grėsmė šalies žiniasklaidos pliuralizmui. Žiniasklaidos pliuralizmo ir žiniasklaidos laisvės centro *ad hoc* ataskaitoje⁹⁹ daroma išvada, kad „*dėl KESMA įsteigimo sujungus daugiau nei 470 <...> įvairių žiniasklaidos priemonių padidės bendra rizika*“ Vengrijos žiniasklaidos pliuralizmui, remiantis keliais pagrindiniais

⁹² Žiniasklaidos akte aiškiai įtvirtinti tarnybos tikslai, nustatant, kad tai „*autonominė reguliavimo institucija, pavaldi tik įstatymui*“ (109 skirsnis) ir kad Žiniasklaidos taryba yra „*nepriklausoma tarnybos įstaiga, atsiskaitanti parlamentui, kuriai taikoma tik Vengrijos teisė*“ (123 skirsnis).

⁹³ Žiniasklaidos tarybos pirmininkas kartu eina ir Žiniasklaidos tarnybos pirmininko pareigas.

⁹⁴ Remiantis Venecijos komisijos rekomendacijomis (Nuomonė Nr. CDL-AD(2015)015), Žiniasklaidos akto nuostatos, susijusios su Žiniasklaidos tarybos pirmininko ir narių paskyrimu ir atleidimu, buvo atitinkamai iš dalies pakeistos. Pagal Žiniasklaidos akto 124 skirsnį *ad hoc* parlamento komitetas, atsakingas už kandidatų skyrimą, turi priimti vienbalsį sprendimą (Žiniasklaidos tarnybos pirmininkas yra *ex officio* kandidatas). Skyrimo komitetą sudaro po vieną narį iš kiekvienos frakcijos; jų balsavimo įgaliojimai atitinka jų atstovaujamos frakcijos dydį. Jeigu skyrimo komitetas iki nustatyto termino negali pateikti keturių kandidatų, jis gali paskirti kandidatus bent dviejų trečdalių paskirstytų balsų dauguma.

⁹⁵ 2018 m. gruodžio 5 d. Vyriausybės nutarimas 229/2018.

⁹⁶ Vidurio Europos spaudos ir žiniasklaidos fondas.

⁹⁷ 2020 m. sausio 29 d. sprendimu Budapešto apygardos teismas nusprendė, kad junginio patvirtinimas buvo neteisėtas, nes konkurencijos institucija neatliko jokio esminio junginio tikrinimo, ir nurodė pastarajai tokį tikrinimą atlikti.

⁹⁸ Remiantis 1996 m. Akto Nr. LVII dėl nesąžiningos ir ribojamosios rinkos praktikos draudimo 24/A skirsniu.

⁹⁹ Žiniasklaidos pliuralizmo ir žiniasklaidos laisvės centras (2019).

Žiniasklaidos pliuralizmo observatorijos vertinamais kriterijais, įskaitant žurnalistų darbo sąlygas, horizontaliąją ir įvairių žiniasklaidos priemonių nuosavybės koncentraciją ir valstybinės reklamos paskirstymą. Konkrečiai kalbant, nagrinėjant šiuos pokyčius žiniasklaidos institucijos nepriklausomumo nuo politinės ir (arba) ekonominės įtakos ir vyriausybės gebėjimo panaikinti Žiniasklaidos tarnybos sprendimus požiūriu, ataskaitoje nustatyta, kad „*tai, kad Vengrijos žiniasklaidos tarnyba visiškai netikrina tokio svarbaus subjekto kaip KESMA <...>, kelia papildomą riziką*“ žiniasklaidos pliuralizmui Vengrijoje. Didelį susirūpinimą išreiškė Vengrijos ir Europos žiniasklaidos laisvės organizacijos¹⁰⁰ ir pilietinė visuomenė, 2020 m. liepos 22 d. atleidus Vengrijos populiariausios nepriklausomos žinių interneto svetainės *Index.hu* vyriausiąjį redaktorių ir po to atsistatydinus beveik visiems žurnalistams¹⁰¹. Toks susirūpinimas taip pat susijęs su tuo, kad *Index.hu* padėtis gali būti ženklas, kad likusias nepriklausomas žinių interneto svetaines ekonomiškai perima vyriausybę remiančios įmonės, kaip anksčiau pastebėta žinių priemonės *Origo* atveju.

Žiniasklaidos nuosavybės skaidrumas nėra reglamentuojamas sektoriaus teisės aktais. Linijinių žiniasklaidos paslaugų teikėjai privalo informuoti Žiniasklaidos tarnybą apie savo (ar patronuojančiosios įmonės) tiesioginę ar netiesioginę žiniasklaidos paslaugų teikėjų nuosavybę¹⁰². Žiniasklaidos akte yra nustatytos išsamios žiniasklaidos rinkos koncentracijos prevencijos taisyklės. Tačiau Žiniasklaidos pliuralizmo observatorijos 2020 m. ataskaitoje įvertinama, kad su žiniasklaidos nuosavybės skaidrumu susijusi padėtis kelia didelę riziką (75 proc.).

Valstybinė reklama leidžia vyriausybei daryti netiesioginę politinę įtaką žiniasklaidai. Žiniasklaidos pliuralizmo observatorijos ir pagrindinių suinteresuotųjų subjektų teigimu¹⁰³, didžiausia rizika žiniasklaidos laisvei ir pliuralizmui Vengrijoje kyla politinio nepriklausomumo srityje (82 proc.). Žiniasklaidos pliuralizmo observatorija daro išvadą, kad *tiesioginė* politinė įtaka ir kontrolė nėra labai paplitusi, bet visiems žinoma, kad žiniasklaidai daroma *netiesioginė* įtaka. Pirmiau nurodytas KESMA konglomeratas laikomas šio proceso kulminacija vyriausybę remiančiose žiniasklaidos priemonėse. Padėtis tampa dar sudėtingesnė nesant teisės aktų ir neskaidriai paskirstant valstybinę reklamą; todėl Žiniasklaidos pliuralizmo observatorijos 2020 m. ataskaitoje šiam rodikliui yra priskirtas didžiausias galimas rizikos lygis (97 proc.). Žiniasklaidos pliuralizmo observatorijos 2020 m. ataskaitoje pabrėžiama, kad 2019 m. valstybinės reklamos dalis, skirta vyriausybę remiančioms žiniasklaidos priemonėms laikraščių rinkoje, buvo 75 proc., televizijos rinkoje – 95 proc., internetinėje žinių rinkoje – 90 proc. ir radijo rinkoje – 90 proc.

Kliudoma visuomenei susipažinti su informacija. Nurodant, kad šioje srityje kyla „nedidelė rizika“, Žiniasklaidos pliuralizmo observatorijos 2020 m. ataskaitoje pažymima,

¹⁰⁰ <https://europeanjournalists.org/blog/2020/07/28/hungary-media-freedom-crackdown-our-letter-to-eu-leaders/>

¹⁰¹ 2020 m. liepos 24 d. pareiškime žurnalistai apibūdino savo vyriausiojo redaktoriaus atleidimą kaip „atvirą bandymą daryti spaudimą“. *Index.hu* (2020 m. liepos 24 d.) *Index* redakcinė kolegija ir daugiau kaip 70 darbuotojų atsistatydina.

¹⁰² Žiniasklaidos akto 42 skirsnis. Pagrindinė informacija apie įmonių nuosavybę yra laisvai prieinama teisingumo ministerijos interneto svetainėje. Bet kokios įmonės savininkai privalo registruoti savo įmones bendrojoje nacionalinėje įmonių informacijos ir registracijos sistemoje nurodydami Žiniasklaidos tarnybos paskelbtus pavadinimus.

¹⁰³ Tarptautinis spaudos institutas (IPI), 19 straipsnis, Žurnalistų apsaugos komitetas (CPJ), Europos spaudos ir žiniasklaidos laisvės centras (ECPMF), Europos žurnalistų federacija (EFJ), „Free Press Unlimited“ (FPU) ir „Žurnalistai be sienų“ (RSF). Bendros tarptautinės spaudos laisvės misijos į Vengriją išvados (2019 m. gruodžio 3 d.).

kad nors taikytini teisės aktai yra aiškūs ir teismai¹⁰⁴ linksta link sprendimo sudaryti žurnalistams ir plačiajai visuomenei galimybę susipažinti su informacija, teismo sprendimų, kuriais panaikinami neigiami valdžios institucijų sprendimai, neretai neįmanoma praktiškai įgyvendinti¹⁰⁵. 2016 m. Jungtinių Tautų specialusis pranešėjas žmogaus teisių gynėjų klausimais rekomendavo Vengrijai peržiūrėti teisės aktų nuostatas, susijusias su informacijos laisve ir duomenų apsauga, siekiant užtikrinti laisvą ir nekontroliuojamą galimybę susipažinti su viešojo intereso informacija¹⁰⁶. Šis klausimas taip pat keliamas 2020 m. Europos semestro šaliai skirtoje rekomendacijoje¹⁰⁷. Informacijos laisvės akte nustatyta, kad bet koks „viešasis pareigas vykdančias organas“ turi sudaryti galimybę susipažinti su jo valdoma viešojo intereso informacija, jeigu to prašoma, atsižvelgiant į akte nustatytas išimtis¹⁰⁸. Nors Informacijos laisvės aktas yra palyginti stabilus, buvo ir toliau patvirtinami nesuderinti kitų sektoriaus teisės aktų pakeitimai, dėl kurių sumažėja bendras skaidrumas ir nukenčia galimybės susipažinti su informacija sistema¹⁰⁹. 2013 m. Vengrija iš dalies pakeitė¹¹⁰ Informacijos laisvės aktą siekdama užkirsti kelią „piktnaudžiavimui“ prašymais leisti susipažinti su informacija. 2016 m. vyriausybė priėmė nutarimą¹¹¹, pagal kurį valdžios institucijos gali reikalauti atlyginti išlaidas, patirtas teikiant prašymus sudaryti galimybę susipažinti su vieša informacija, jeigu atsiliepiant į prašymą valdžios institucijai tektų atlikti papildomą darbą. Kalbant apie galimybę žurnalistams tiesiogiai patekti į viešus renginius, Žiniasklaidos pliuralizmo observatorijos 2020 m. ataskaitoje pažymima, kad žurnalistams vis dažniau neleidžiama dalyvauti tam tikruose viešuose renginiuose.

Nepriklausomos žiniasklaidos priemonės susiduria su sisteminėmis kliūtimis ir bauginimu. *Mérték Media Monitor* pranešė, kad remiantis pajamomis vyriausybę remiančios žiniasklaidos priemonės kontroliuoja apie 80 proc. žinių rinkos ir politinio turinio žiniasklaidoje¹¹². Be nedidelės rinkos dalies, tenkančios nepriklausomai žiniasklaidai, nepriklausomi žurnalistai ir žiniasklaidos priemonės susiduria su sisteminėmis kliūtimis ir bauginimu. Iš tyrimų, kuriuos 2019 m. ir per 2020 m. COVID-19 pandemiją atliko Vengrijos pilietinių laisvių sąjunga (*TASZ*), matyti „sisteminis nepriklausomos žiniasklaidos darbo trukdymas“, *inter alia*, ignoruojant žiniasklaidos užklausas, ribojant fizinę žurnalistų prieigą bei diskredituojant, stigmatizuojant ir bauginant šaltinius¹¹³. Nėra jokių pranešimų apie

¹⁰⁴ 2013–2016 m. daugiau nei 70 proc. iš 500 teismų bylų dėl galimybės susipažinti su informacija teismai priėmė duomenų prašytojams palankius sprendimus (*Kúria*, 2018).

¹⁰⁵ Galimybės susipažinti su vyriausybės informacija rodiklis yra 4 iš 10 (SGI, 2019).

¹⁰⁶ Specialiojo pranešėjo žmogaus teisių gynėjų padėties klausimais misijos pabaigos pareiškimas, vizitas į Vengriją 2016 m. vasario 8–16 d.

¹⁰⁷ 2020 m. liepos 20 d. Tarybos rekomendacijos dėl 2020 m. Vengrijos nacionalinės reformų programos su Tarybos nuomone dėl 2020 m. Vengrijos konvergencijos programos 32 konstatuojamoji dalis.

¹⁰⁸ Duomenų atskleidimas savo iniciatyva taip pat ir toliau kelia sunkumų: 70 proc. savivaldybių savo interneto svetainėse neskelbia minimaliosios privalomos informacijos (Budapešto institutas, Budapešto korupcijos tyrimų centras (2019)).

¹⁰⁹ Europos Komisija, 2020 m. šalies ataskaita. Vengrija, SWD(2020) 516 *final*, p. 46. Vienas iš pavyzdžių – įstatymo dėl atstovavimo užsienio šalyse (2019 m. Aktas Nr. LIX) pakeitimas, kuriuo nustatomi galimybės susipažinti su užsienio investicijų duomenimis apribojimai. Taip tęsiasi 2012 m. prasidėjusi tendencija, dėl kurios padidėja netikrumas dėl galimybės susipažinti su informacija teisės aktų aiškinimo. 2020 m. gegužės 19 d. parlamentas priėmė 2020 m. Aktą Nr. XXIX; jo 2(3) skirsnyje 10 metų laikotarpiui apribojama galimybė visuomenei susipažinti su visomis sutartimis ir kitais dokumentais, susijusiais su Budapešto ir Belgrado geležinkelių jungties projekto įgyvendinimu.

¹¹⁰ 2013 m. Aktas Nr. XCI (*Lex Átlászó*).

¹¹¹ 2016 m. rugsėjo 30 d. Vyriausybės nutarimas 301/2016. Iš daugiau nei 300 skundų, kuriuos 2018 m. išnagrinėjo Nacionalinė duomenų apsaugos ir informacijos laisvės institucija, apie 10 proc. yra susiję su nepagrįstu mokesčio nustatymu (Nacionalinė duomenų apsaugos ir informacijos laisvės institucija (2019)).

¹¹² *Mérték Media Monitor* (2019).

¹¹³ Vengrijos pilietinių laisvių sąjunga (*TASZ*) (2020).

fizinius išpuolius prieš žurnalistus ir kitus žiniasklaidos specialistus. Vengrijoje įkalinimas yra viena iš bausmių, kurias galima skirti už garbės ir orumo pažeidimą¹¹⁴. 2019 m. Europos Tarybos žurnalistikos apsaugos ir žurnalistų saugumo skatinimo platformoje buvo paskelbti du perspėjimai dėl Vengrijos taikomų žurnalistų veiklos parlamente apribojimų¹¹⁵ ir dėl šmeižto kampanijos dėl dviejų *Index.hu* žurnalistų vyriausybę remiančiose žiniasklaidos priemonėse ir kraštutinių dešiniųjų žiniasklaidoje bei naudojant plakatus, iš esmės laikomus antisemitiniais, kurių pasirodė Budapešte. Tais pačiais metais savaitinis vyriausybę remiantis žurnalas paskelbė daugiau nei 200 asmenų, įskaitant žurnalistus, kurie buvo pavadinti George'o Soroso „samdiniais“, sąrašą. 2020 m. platformoje buvo paskelbti keturi perspėjimai dėl draudimo platinti verslo žurnalą „Forbes Hungary“¹¹⁶, vyriausybės nurodymų Vengrijos valstybės žiniasklaidos priemonių darbuotojams prieš rašant tam tikrais klausimais prašyti leidimo, teisinių ir kitų grasinimų ir bauginimo kampanijos prieš karikatūristą Gábor'ą Pápai jam išspausdinus tariamai šventvagišką karikatūrą ir įstatymo projekto (2020 m. kovo 30 d. tapusio įstatymu¹¹⁷), kuriuo nustatomas „melagingos informacijos“ apie COVID-19 sklaidos nusikaltimas ir iki penkerių metų laisvės atėmimo bausmės¹¹⁸. Vengrija pateikė išsamius atsakymus dėl kelių iš šių perspėjimų. Kalbant apie melagingos informacijos apie pandemiją teikimo ar sklaidos kriminalizavimą, Europos Komisija konstatavo, kad tai kelia susirūpinimą dėl teisinio saugumo ir gali padaryti neigiamą poveikį žodžio laisvei¹¹⁹.

IV. KITI INSTITUCINIAI KLAUSIMAI, SUSIJĘ SU STABDŽIŲ IR ATSVARŲ SISTEMA

Vengrija yra parlamentinė respublika su vienu rūmų parlamentu (nacionaline asamblėja). Parlamentas, *inter alia*, priima ir iš dalies pakeičia¹²⁰ Pagrindinį Vengrijos įstatymą, vykdo teisėkūros veiklą¹²¹, išrenka ministrą pirmininką ir dviejų trečdalių balsų dauguma išrenka svarbiausius valstybės pareigūnus¹²². Respublikos prezidentą renka parlamentas. Yra kelios įstaigos, kurioms pavesta atsverti teisėkūros ir vykdomosios valdžios institucijų, įskaitant Konstitucinį Teismą, Valstybės audito tarnybą ir ombudsmeną (Pagrindinių teisių komisarą),

¹¹⁴ Žiniasklaidos pliuralizmo ir žiniasklaidos laisvės centras (2019), garbės ir orumo įžeidimo dekriminalizavimas.

¹¹⁵ 2019 m. spalio 21 d. parlamento pirmininkas pristatė taisykles, kuriomis ribojama žurnalistų, dirbančių tiek parlamento pastate, tiek parlamento biuruose, judėjimo laisvė ir veikla.

¹¹⁶ 2020 m. sausio mėn. teismas nurodė taikyti laikinąją apsaugos priemonę, kuria uždraudė platinti verslo žurnalą „Forbes Hungary“, dėl duomenų apsaugos taisyklių taikymo.

¹¹⁷ 2020 m. Aktas Nr. XII.

¹¹⁸ Pvz., Tarptautinis spaudos institutas (2020), „Vengrija siekia įgaliojimų įkalinti žurnalistus už „melagingus“ pranešimus apie COVID-19“, 2020 m. kovo 23 d., Žmogaus teisių stebėsenos organizacija („Human Rights Watch“), „Vengrijos Orbanas naudoja pandemiją siekdamas neribotų įgaliojimų“, 2020 m. kovo 23 d.

¹¹⁹ Komisijos pareiškimas Europos Parlamento plenarinio posėdžio diskusijoje dėl nepaprastosios padėties teisės aktų Vengrijoje ir jų poveikio teisinės valstybės principui ir pagrindinėms teisėms (2020 m. gegužės 14 d.). Baudžiamojo kodekso 337(2) skirsnis vis dar galioja; 2020 m. birželio 18 d. paskelbus „pavojaingosios padėties“ pabaigą apibrėžto nusikaltimo padaryti nebeįmanoma.

¹²⁰ Norint priimti ar iš dalies pakeisti Pagrindinį įstatymą būtina visų narių dviejų trečdalių balsų dauguma (Pagrindinio įstatymo S(2) straipsnis).

¹²¹ Pagrindiniame įstatyme numatytas 32 konstitucinių įstatymų, kuriais įgyvendinamos kai kurios iš jo nuostatų ir nustatomos išsamios taisyklės dėl pagrindinių institucijų veikimo ar tam tikrų pagrindinių teisių įgyvendinimo, priėmimas. Konstituciniai įstatymai gali būti priimami ar iš dalies keičiami dalyvaujančių parlamento narių dviejų trečdalių balsų dauguma (Pagrindinio įstatymo T(4) straipsnis). Venecijos komisija kritikavo Vengriją dėl konstitucinių įstatymų naudojimo tais atvejais, kai tai nėra absoliučiai būtina, ir net dėl išsamių teisės aktų, kurie yra demokratiniu požiūriu kvestionuoti, nes ateityje dėl jų sunku pradėti reformas (Nuomonė Nr. CDL-AD(2012)009, 47 punktą). Vyriausybė tvirtina, kad norint susitarti dėl svarbiausių pagrindinių teisių ir valstybės organizavimo aspektų būtinas aukšto lygio politinis konsensusas.

¹²² Respublikos prezidentas, Konstitucinio Teismo nariai ir pirmininkas, *Kúria* pirmininkas, generalinis prokuroras, NTT pirmininkas, Pagrindinių teisių komisaras ir jo pavaduotojai, Valstybės audito tarnybos pirmininkas ir Vengrijos nacionalinio banko pirmininkas.

įgaliojimus. Įstatymo projektą gali pateikti ne tik vyriausybė, Respublikos prezidentas ir bet kuris parlamento komitetas, bet ir bet kuris parlamento narys¹²³.

Viešų konsultacijų ir poveikio vertinimų naudojimas sumažėjo. Vengrijos teisės aktuose numatomas privalomas viešų konsultacijų naudojimas bei *ex ante* ir *ex post* poveikio vertinimai¹²⁴. Praktiškai konsultacijos ir poveikio vertinimai yra labiau formalūs ar simboliniai¹²⁵. Europos semestro kontekste išreikštas susirūpinimas dėl socialinių partnerių dalyvavimo bei politikos formavimo kokybės ir nuspėjamumo¹²⁶. Pasitaiko atvejų, kai konsultacijos ir poveikio vertinimai nėra naudojami dėl specialių teisėkūros procedūrų taikymo, pavyzdžiui, taikant skubias procedūras ar vienam nariui pateikiant įstatymo projektą, nes konsultacijų ir poveikio vertinimo reikalavimai taikomi tik vyriausybės siūlomoms įstatymų projektams¹²⁷.

2020 m. kovo 11 d. vyriausybė paskelbė „pavojingą padėtį“¹²⁸¹²⁹ reaguodama į COVID-19 pandemiją. Jos trukmė nebuvo nustatyta ir vyriausybė turėjo veiksmų laisvę ją pratęsti arba atšaukti¹³⁰. 2020 m. kovo 30 d. parlamentas priėmė naują įstatymą¹³¹, kuriuo vyriausybei leidžiama nutarimu atidėti bet kokio įstatymo taikymą. Su nepaprastąja padėtimi susiję įgaliojimai atrodo platūs, atsižvelgiant į bendrą plačiai apibrėžtų įgaliojimų ir aiškių terminų nebuvimo poveikį. Kai kurios neatidėliotinos priemonės, kurių imtasi pasinaudojant tais įgaliojimais, kėlė abejonių dėl jų būtinumo bei proporcingumo ir trikdė verslo veiklą ir reguliavimo aplinkos stabilumą¹³². Šis klausimas taip pat nagrinėjamas šaliai skirtoje rekomendacijoje 2020 m. Europos semestro kontekste¹³³, Tarybai rekomendavus, kad Vengrija „užtikrintų, kad visos neatidėliotinos priemonės būtų griežtai proporcingos ir laikinos ir derėtų su Europos ir tarptautiniais standartais bei nekenktų verslo veiklai ir reguliavimo aplinkos stabilumui“. Nuo 2020 m. birželio 18 d. vyriausybė panaikino „pavojingą padėtį“¹³⁴ ir paskelbė „nepaprastąją visuomenės sveikatos padėtį“ iki 2020 m.

¹²³ Pagrindinio įstatymo 6 straipsnio 1 dalis.

¹²⁴ 2010 m. Aktas Nr. CXXX dėl teisėkūros, 2010 m. Aktas Nr. CXXXI dėl visuomenės dalyvavimo rengiant teisės aktus ir 2011 m. rugpjūčio 9 d. teisingumo ministro įsakymas Nr. 24/2011 dėl reguliuojamojo *ex ante* ir *ex post* poveikio vertinimo.

¹²⁵ Europos Komisija, 2019 m. šalies ataskaita. Vengrija, SWD(2020) 516 *final*, p. 29. Pagrindinė trišalio socialinio dialogo institucija yra Nuolatinis privačiojo sektoriaus ir vyriausybės konsultacinis forumas (VKF). Forumo narius renka vyriausybė; kai kurios tradicinės profesinės sąjungos ir darbdavių organizacijos nedalyvauja.

¹²⁶ 2020 m. liepos 20 d. Tarybos rekomendacijos dėl 2020 m. Vengrijos nacionalinės reformų programos su Tarybos nuomone dėl 2020 m. Vengrijos konvergencijos programos 28 konstatuojamoji dalis.

¹²⁷ Žr. 2020 m. liepos 20 d. Tarybos rekomendacijos dėl 2020 m. Vengrijos nacionalinės reformų programos su Tarybos nuomone dėl 2020 m. Vengrijos konvergencijos programos 28 konstatuojamąją dalį. 2019 m. vyriausybės interneto svetainėje buvo paskelbta labai nedaug dokumentų (Nacionalinė duomenų apsaugos ir informacijos laisvės institucija (2019), p. 129).

¹²⁸ Pagrindinio įstatymo 53 straipsnio 1 dalis.

¹²⁹ 2020 m. kovo 11 d. Vyriausybės nutarimas 40/2020.

¹³⁰ Pagrindinio įstatymo 54 straipsnio 3 dalis.

¹³¹ 2020 m. Aktas Nr. XII, kuriuo įgyvendinama Pagrindinio įstatymo 53 straipsnio 2 dalis, pagal kurią vyriausybei leidžiama nutarimu atidėti įstatymų taikymą. Naujajame akte numatoma, kad vyriausybė gali naudotis išimtiniais įgaliojimais tik jeigu jie yra būtini ir proporcingi siekiant užkirsti kelią COVID-19 protrūkiui, su juo kovoti ir jį įveikti bei išvengti jo žalingų padarinių ir su jais kovoti.

¹³² 2020 m. liepos 20 d. Tarybos rekomendacijos dėl 2020 m. Vengrijos nacionalinės reformų programos su Tarybos nuomone dėl 2020 m. Vengrijos konvergencijos programos 27 konstatuojamoji dalis. Taip pat žr. Venecijos komisijos ataskaitą CDL-AD(2020)014, ypač jos 6–16 punktus.

¹³³ 2020 m. liepos 20 d. Tarybos rekomendacija dėl 2020 m. Vengrijos nacionalinės reformų programos su Tarybos nuomone dėl 2020 m. Vengrijos konvergencijos programos.

¹³⁴ 2020 m. birželio 17 d. Vyriausybės nutarimas 282/2020. Konkrečios priemonės, kurių ėmėsi vyriausybė, bus taikomos tol, kol bus atšaukta pavojingoji padėtis.

gruodžio 18 d.¹³⁵ Kai kurių neatidėliotinų priemonių taikymas buvo pratęstas net pasibaigus „pavojingajai padėčiai“¹³⁶. Tam tikros neatidėliotinos priemonės buvo apskūstos Konstituciniam Teismui¹³⁷. 2020 m. liepos mėn. Konstitucinis Teismas atmetė¹³⁸ prašymą peržiūrėti neatidėliotiną priemonę¹³⁹, priimtą galiojant pavojingai padėčiai, kuria numatoma išimtinė kompetencija apmokestinimo ir biudžeto srityse¹⁴⁰.

2019 m. gruodžio mėn. bendruoju teisės aktu buvo nustatytos naujos konstitucinės skundų nagrinėjimo tvarkos taisyklės. Įgyvendinus tokią teisėkūros reformą valdžios institucijos gali Konstituciniam Teismui apskūsti jau įsigaliojusį teismo sprendimą, jeigu juo pažeidžiamos jų teisės ir ribojami jų įgaliojimai pagal Pagrindinį įstatymą¹⁴¹. Tokia procedūrinė priemonė kelia klausimų dėl teisinio saugumo principo¹⁴².

Nors Pagrindinių teisių komisariui buvo priskirtas A statusas, jo pakartotinis akreditavimas buvo atidėtas. 2019 m. spalio mėn. JT akreditavimo pakomitetas (toliau – SCA) nusprendė, kad pateikta informacija dėl veiksmų, kurių imamasi siekiant įgyvendinti tam tikras rekomendacijas ir išsklaidyti abejones, nėra pakankama¹⁴³. SCA nuomone, atrankos procesas¹⁴⁴ nėra pakankamai platus ir skaidrus¹⁴⁵ ir komisaro pateikta informacija neįrodo, kad dedamos pakankamos pastangos siekiant išspręsti visas žmogaus teisių problemas; jis pasisako taip, kad neskatina ir neapsaugo visų žmogaus teisių. Tai, visų pirma, buvo pasakyta dėl komisaro pozicijos dėl Užsienio finansuojamų organizacijų akto (žr. toliau). SCA taip pat rekomendavo pasisakyti už pakankamą finansavimą. Nuo 2020 m. gegužės mėn. naujame įstatyme dėl komisaro darbuotojų statuso ir atlyginimo¹⁴⁶ numatomas vidutinis darbo užmokesčio padidinimas 30 proc. Be to, 2020 m. komisaras perėmė

¹³⁵ 2020 m. birželio 17 d. Vyriausybės nutarimas 283/2020.

¹³⁶ 2020 m. Aktas Nr. LVIII. Pavyzdžiui, 162 skirsniu vėliausiai iki 2020 m. rugpjūčio 15 d. buvo pratęsta vyriausybės kontrolė, taikoma biržinei bendrovei „KARTONPACK Nyrt“, kaip nurodyta 2020 m. balandžio 17 d. vyriausybės nutarimu 128/2020.

¹³⁷ Pvz., 2020 m. balandžio 17 d. Vyriausybės nutarimai 135 ir 136/2020, kuriais nustatomos specialių ekonominių zonų taisyklės ir sukuriamą tokia zona Gedo mieste, ir 2020 m. gegužės 4 d. Vyriausybės nutarimas 179/2020, kuriuo sustabdomas tam tikrų BDAR nuostatų taikymas; šias bylas šiuo metu nagrinėja Konstitucinis Teismas. 2020 m. liepos 14 d. Konstitucinis Teismas atmetė skundą dėl 2020 m. kovo 18 d. Vyriausybės nutarimo 47/2020, pagal kurį darbdaviams ir darbuotojams leidžiama susitarti dėl Darbo kodekso nuostatų netaikymo (Įsakymas II/887/2020); Konstitucinis Teismas tvirtino, kad vyriausybės nutarimas nebetaikytinas.

¹³⁸ Sprendimas 3234/2020. (VII. 1.) AB.

¹³⁹ 2020 m. balandžio 6 d. Vyriausybės nutarimas 92/2020, kuriuo iš savivaldybių paaimamos transporto priemonių registracijos mokesčių pajamos.

¹⁴⁰ Pagrindinio įstatymo 37 straipsnio 4 dalis. Dėl šio apribojimo Venecijos komisijai kilo susirūpinimas (Nuomonė CDL-AD(2012)009, 38 punktas).

¹⁴¹ 2011 m. Akto Nr. CLI 27 skirsnis. Galimybė valdžios institucijoms Konstituciniam Teismui apskūsti galutinį teismo sprendimą pirmą kartą numatyta Konstitucinio Teismo sprendime 23/2018. (XII. 28.) AB, kuriuo panaikinamas *Kúria* sprendimas, kuriuo buvo neteisėtu pripažintas Vengrijos nacionalinio banko kaip finansų priežiūros institucijos sprendimas.

¹⁴² Taip pat žr. Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijos CM/Rec(2010)12 16 punktą; Venecijos komisijos ataskaitos CDL-AD(2010)004 67 punktą; Nuomonės CDL-AD(2017)031 54 punktą.

¹⁴³ Jungtinių Tautų Organizacija (2019). Pavyzdžiui, 2016 m. Jungtinių Tautų specialusis pranešėjas žmogaus teisių gynėjų klausimais rekomendavo, kad Vengrija sustiprintų komisaro vaidmenį ir nepriklausomumą bei jo biuro finansinę autonomiją, konsultuotųsi su komisaru dėl teisėkūros proceso ir užtikrintų tinkamą jo rekomendacijų įgyvendinimą.

¹⁴⁴ 2011 m. Aktas Nr. CXI.

¹⁴⁵ SCA pažymėjo, kad atrankos procese nėra reikalaujama skelbti laisvas darbo vietas, nustatyti aiškius ir vienodus nuopelnų kriterijus, pagal kuriuos vertinami kandidatai, sukurti procesą, kurį taikant būtų plačiai konsultuojamasi ir (arba) dalyvaujama teikiant paraiškas, jas tikrinant, atrenkant kandidatus ir juos paskiriant.

¹⁴⁶ 2019 m. Aktas Nr. CVII.

Nepriklausomos policijos skundų nagrinėjimo tarybos pareigas¹⁴⁷. Kyla susirūpinimas dėl kai kurių institucijų nepriklausomumo ir gebėjimo vykdyti veiklą atsveriant vyriausybės įgaliojimus¹⁴⁸.

Pilietinei visuomenei ir toliau daromas spaudimas, ypač jai užimant kritišką poziciją vyriausybės atžvilgiu. 2020 m. birželio mėn. Teisingumo Teismas konstatavo, kad Vengrijos teisės aktas¹⁴⁹ dėl užsienio finansuojamų pilietinės visuomenės organizacijų skaidrumo, priimtas 2017 m. birželio mėn., nėra suderinamas su laisvu kapitalo judėjimu ir teise į asociacijų laisvę bei teisėmis į privatumo ir privačių duomenų apsaugą pagal Pagrindinių teisių chartiją¹⁵⁰. Rengiamos teisėkūros priemonės, kurių reikia Teisingumo Teismo sprendimui įvykdyti. 2019 m. lapkričio mėn. Komisija apskundė Vengriją Teisingumo Teismui¹⁵¹ dėl teisės akto¹⁵² (kurį vyriausybė pavadino Įstatymu „Stop Soros“), kuriuo kriminalizuojamas bet kokio asmens nacionalinių, tarptautinių ir nevyriausybinių organizacijų vardu siūlomos pagalbos asmenims, norintiems pateikti prieglobsčio prašymą, organizavimas. 2018 m. birželio mėn. Venecijos komisija ir ESBO ODIHR paskelbė bendrą nuomonę, kurioje padarė išvadą, kad nagrinėjamomis nuostatomis pažeidžiama teisė į asociacijų laisvę ir žodžio laisvę ir kad jas reikėtų panaikinti¹⁵³. Venecijos komisija ir ESBO ODIHR taip pat kritikavo dar vieną įstatymą, kuriuo nustatomas specialus 25 proc. imigracijos mokestis, taikomas finansinei paramai organizacijoms, vykdančioms „veiklą, kuria sudaromos palankesnės sąlygos imigracijai“¹⁵⁴. Be to, vyriausybės ir vyriausybę remiančių žiniasklaidos priemonių priešiška retorika kliudo konstruktyviai bendradarbiauti su pilietinės visuomenės organizacijomis. Pilietinė erdvė Vengrijoje laikoma „apsunkinta“¹⁵⁵. Svarbu, kad taikytinoje teisinėje sistemoje bei politinėje ir viešojoje aplinkoje būtų atsižvelgiama į Europos Tarybos rekomendacijas, susijusias su pilietinės visuomenės erdvės apsauga ir rėmimu¹⁵⁶.

¹⁴⁷ 2019 m. Akto Nr. CIX 145 skirsnis.

¹⁴⁸ „Transparency International“ atsakymas, gautas rengiant 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą.

¹⁴⁹ 2017 m. Aktas Nr. LXXVI dėl organizacijų, gaunančių paramą iš užsienio, skaidrumo. Pagal tą įstatymą pilietinės organizacijos, gaunančios dotacijas iš užsienio, privalo registruotis Vengrijos teismuose kaip „paramą iš užsienio gaunančios organizacijos“, jeigu dotacijų suma, kurią jos per metus gavo iš kitų valstybių narių ar trečiųjų šalių, viršija nustatytą ribinę vertę. Registruodamosi jos, *inter alia*, taip pat privalo nurodyti donorų, kurių parama siekia ar viršija 500 000 HUF (maždaug 1 400 EUR), pavadinimus (vardus ir pavardes) ir tikslią paramos sumą. Tokia informacija skelbiama laisvai prieinamoje viešojoje elektroninėje platformoje. Be to, atitinkamos pilietinės organizacijos savo interneto svetainėje ir visuose savo leidiniuose privalo nurodyti, kad jos yra „paramą iš užsienio gaunanti organizacija“.

¹⁵⁰ 2020 m. birželio 18 d. Teisingumo Teismo sprendimas *Komisija / Vengrija*, C-78/18.

¹⁵¹ Teisingumo Teismo byla C-821/19 (nagrinėjama).

¹⁵² 2018 m. Aktas Nr. VI. Vėliau Sprendimas Nr. 3/2019. (III. 7.) AB Konstitucinis Teismas pabrėžė, kad nusikalstamos veikos apibrėžtyje Baudžiamojo kodekso 353/A skirsnyje nėra minimas humanitarinių organizacijų veiklos draudimas.

¹⁵³ Bendra Venecijos komisijos ir ESBO ODIHR nuomonė (CDL-AD(2018)013).

¹⁵⁴ „specialus imigracijos mokestis yra nepagrįstas NVO, kurioms jis taikomas, teisių į žodžio laisvę ir asociacijų laisvę ribojimas. Tokio specialaus mokesčio nustatymas padarys neigiamą poveikį pagrindinių teisių įgyvendinimui bei asmenims ir organizacijoms, ginantiems tokias teises ar finansiškai remiantiems jų gynimą. Tai atgrasys galimus donorus nuo tokių NVO rėmimo ir sukels daugiau sunkumų pilietinei visuomenei, dalyvaujančiai teisėtoje žmogaus teisių srityje veikloje.“ Bendra Venecijos komisijos ir ESBO ODIHR nuomonė (CDL-AD(2018)035).

¹⁵⁵ CIVICUS reitingas; reitingas suteikiamas taikant penkių kategorijų skalę: atvira, susiaurinta, apsunkinta, suvaržyta ir uždara. Reitingas „apsunkinta“ paprastai priskiriamas šalims, kuriose į pilietinę erdvę labai kišasi valdžioje esantys asmenys, nustatantys įvairius teisinius ir praktinius visapusiško naudojimosi pagrindinėmis teisėmis apribojimus.

¹⁵⁶ Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija CM/Rec(2018)11;

I priedas. Abėcėlinis šaltinių sąrašas*

* *Atsakymų, gautų per konsultacijas dėl 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitos, sąrašas pateikiamas (Komisijos svetainėje).*

Bertelsmann Stiftung (2019), *Sustainable Governance Indicators*, https://www.sgi-network.org/2019/Governance/Executive_Capacity/Evidence-based_Instruments.

Budapešto institutas, Budapešto korupcijos tyrimų centras (2019), *Transparency and Integrity: the Online Presence of Hungarian Municipalities – Analysis of Urban Municipalities' websites in Hungary*, <http://www.crcb.eu/?p=1799>.

Žiniasklaidos pliuralizmo ir žiniasklaidos laisvės centras (2019), *Assessing certain recent developments in the Hungarian media market through the prism of the Media Pluralism Monitor*, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/79196553-5c39-11ea-8b81-01aa75ed71a1>.

Žiniasklaidos pliuralizmo ir žiniasklaidos laisvės centras (2019), *Decriminalisation of Defamation*, https://cmpf.eui.eu/wp-content/uploads/2019/01/decriminalisation-of-defamation_Infographic.pdf.

Žiniasklaidos pliuralizmo ir žiniasklaidos laisvės centras (2020), *Žiniasklaidos pliuralizmo observatorijos 2020 m. ataskaita*, <https://cmpf.eui.eu/media-pluralism-monitor/mpm-2020>.

CEPEJ (2018), *European judicial systems – Efficiency and quality of justice*, CEPEJ STUDIES Nr. 26, 2018 m. leidimas (2016 m. duomenys), <https://rm.coe.int/rapport-avec-couv-18-09-2018-en/16808def9c>.

CIVICUS, *Monitor tracking civic space: Hungary*, <https://monitor.civicus.org/country/hungary/>.

Europos Tarybos žmogaus teisių komisarė (2018), *Commissioner calls on Hungary's President to return to the Parliament the legislative package on administrative courts* (2018 m. gruodžio 14 d. pareiškimas), <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/commissioner-calls-on-hungary-s-president-to-return-to-the-parliament-the-legislative-package-on-administrative-courts>.

Europos Tarybos žmogaus teisių komisarės (2019) Dunjos Mijatović ataskaita po jos vizito į Vengriją 2019 m. vasario 4–8 d., Strasbūras, 2019 m. gegužės 21 d., <https://rm.coe.int/report-on-the-visit-to-hungary-from-4-to-8-february-2019-by-dunja-mija/1680942f0d>.

Europos Taryba, *Platform to promote the protection of journalism and safety of journalists – Hungary*, <https://www.coe.int/en/web/media-freedom/hungary>.

Europos Taryba: Ministrų komitetas (2010), Ministrų Komiteto rekomendacija CM/Rec(2010)12 valstybėms narėms dėl teisėjų nepriklausomumo, veiksmingumo ir atsakomybės.

Europos Taryba: Ministrų komitetas (2018), Ministrų Komiteto rekomendacija CM/Rec(2018)11 valstybėms narėms dėl būtinybės stiprinti Europos pilietinės visuomenės erdvės apsaugą ir rėmimą.

Europos Taryba: Ministrų komitetas (2019), 2019 m. rugsėjo 25 d., Sprendimas CM/Del/Dec(2019)1355/H46-11.

Europos Taryba: Ministrų komitetas (2020), Tarpinė rezoliucija Nr. CM/ResDH(2020)180.

Europos Taryba: Venecijos komisija (2012), Vengrija. Nuomonė dėl 2011 m. Akto Nr. CLXIII dėl prokuratūros ir dėl 2011 m. Akto Nr. CLXIV dėl generalinio prokuroro, prokurorų ir kitų prokuratūros darbuotojų statuso ir prokuroro karjeros Vengrijoje, CDL-AD(2012)008.

Europos Taryba: Venecijos komisija (2010), Ataskaita dėl teismų sistemos nepriklausomumo. I dalis. Teisėjų nepriklausomumas, CDL-AD(2010)004.

Europos Taryba: Venecijos komisija (2012), Vengrija. Nuomonė dėl 2011 m. Akto Nr. CLI dėl Vengrijos Konstitucinio Teismo, CDL-AD(2012)009.

Europos Taryba: Venecijos komisija (2012), Vengrija. Nuomonė dėl 2011 m. Akto Nr. CLXII dėl teisėjų teisinio statuso ir atlyginimo ir dėl 2011 m. Akto Nr. CLXI dėl Vengrijos teismų organizavimo ir administravimo, CDL-AD(2012)001.

Europos Taryba: Venecijos komisija (2012), Vengrija. Nuomonė dėl konstitucinių įstatymų dėl teismų, kurie buvo iš dalies pakeisti priėmus Nuomonę CDL-AD(2012)001 dėl Vengrijos, CDL-AD(2012)020.

Europos Taryba: Venecijos komisija (2015), Vengrija. Nuomonė dėl Vengrijos žiniasklaidos teisės aktų (Aktas Nr. CLXXXV dėl žiniasklaidos paslaugų ir žiniasklaidos, Aktas Nr. CIV dėl spaudos laisvės ir teisės aktas dėl žiniasklaidos reklamos pajamų apmokestinimo) CDL-AD(2015)015.

Europos Taryba: Venecijos komisija (2017), Lenkija. Nuomonė dėl teisės akto projekto, kuriuo iš dalies keičiamas Nacionalinės teismų tarybos aktas; dėl Lenkijos prezidento pasiūlyto teisės akto projekto, kuriuo iš dalies keičiamas Aktas dėl Aukščiausiojo Teismo, ir dėl Akto dėl eilinių teismų organizavimo, CDL-AD(2017)031.

Europos Taryba: Venecijos komisija (2019), Vengrija. Nuomonė dėl administracinių teismų įstatymo ir dėl įstatymo dėl administracinių teismų įstatymo įsigaliojimo ir tam tikrų pereinamojo laikotarpio taisyklių, CDL-AD(2019)004.

Europos Taryba: Venecijos komisija (2020), Ataskaita dėl demokratijos, žmogaus teisių ir teisinės valstybės principo taikymo susiklosčius nepaprastajai padėčiai. Pamastymai (Venecijos komisija į ją atsižvelgė 2020 m. birželio 19 d. vietoj 123-ojo plenarinio posėdžio surengus rašytinę procedūrą), CDL-AD(2020)014.

Europos Taryba: Venecijos komisija ir Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos Demokratinė institucijų ir žmogaus teisių biuras (ESBO ODIHR) (2018), Vengrija. Bendra nuomonė dėl vadinamojo teisės aktų projektų rinkinio „Stop Soros“ nuostatų, darančių tiesioginį poveikį NVO (ypač dėl Baudžiamojo kodekso 353A straipsnio dėl palankesnių sąlygų neteisėtai migracijai sudarymo), CDL-AD(2018)013.

Europos Taryba: Venecijos komisija ir Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos Demokratinė institucijų ir žmogaus teisių biuras (ESBO ODIHR) (2018), Vengrija. Bendra nuomonė dėl 2018 m. liepos 20 d. Akto Nr. XLI, kuriuo iš dalies keičiami tam tikri mokesčių įstatymai ir kiti susiję įstatymai, ir dėl imigracijos mokesčio, 253 skirsnio dėl specialaus imigracijos mokesčio, CDL-AD(2018)035-e.

Europos Sąjungos Taryba (2019), 2019 m. liepos 9 d. Tarybos rekomendacija dėl 2019 m. Vengrijos nacionalinės reformų programos su Tarybos nuomone dėl 2019 m. Vengrijos konvergencijos programos (OL C 301, 2019 9 5).

Europos Sąjungos Taryba (2020), 2020 m. liepos 20 d. Tarybos rekomendacija dėl 2020 m. Vengrijos nacionalinės reformų programos su Tarybos nuomone dėl 2020 m. Vengrijos konvergencijos programos (OL C 282, 2020 8 26, p. 17).

2018 m. vasario 27 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas *Associação Sindical dos Juízes Portugueses*, C-64/16.

2019 m. vasario 7 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas *Carlos Escribano Vindel*, C-49/18.

2019 m. lapkričio 19 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas *AK*, sujungtos bylos C-585/18, C-624/18 ir C-625/18.

2020 m. birželio 18 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas *Komisija / Vengrija*, C-78/18.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, Sprendimas *IS*, C-564/19 (byla nagrinėjama).

Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, C-821/19 (byla nagrinėjama).

Komunikacijos generalinis direktoratas (2019), Greitoji „Eurobarometro“ apklausa 482. Įmonių požiūris į korupciją ES.

Komunikacijos generalinis direktoratas (2020), Specialioji „Eurobarometro“ apklausa 502. Korupcija.

Eötvös Károly politikos institutas (2020 m. vasario 21 d.), pareiškimas, <http://www.ekint.org/alkotmanyossag/2020-02-21/csend-vagy-kialtas-hallgathatnak-e-a-birak-ha-megtamadjak-a-biroi-fuggetlenseget>.

Europos teisėjų asociacija (ETA) (2019), Ataskaita dėl ETA faktų nustatymo misijos Vengrijoje, 2019 m. gegužės 3 d., <https://www.iaj-uim.org/iuw/wp-content/uploads/2019/05/Report-on-the-fact-finding-mission-of-a-delegation-of-the-EAJ-to-Hungary.pdf>.

Europos Komisija (2020), 2019 m. OLAF ataskaita.

Europos Komisija (2020), 2020 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė.

Europos Komisija, 2019 m. šalies ataskaita. Vengrija, SWD(2019) 1016 *final*.

Europos Komisija, 2020 m. šalies ataskaita. Vengrija, SWD(2020) 516 *final*.

2015 m. kovo 10 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas *Varga ir kt. / Vengrija*, ieškiniai Nr. 14097/12, 45135/12, 73712/12, 34001/13, 44055/13 ir 64586/13.

Europos žurnalistų federacija (2020), *Hungary media freedom crackdown: our letter to EU leaders*, <https://europeanjournalists.org/blog/2020/07/28/hungary-media-freedom-crackdown-our-letter-to-eu-leaders/>.

Europos teismų tarybų tinklas (ENCJ) (2019), Teismų nepriklausomumas ir atskaitomybė. ENCJ teisėjų nepriklausomumo tyrimas, 2019, <https://pgwrk-websitemedia.s3.eu-west-1.amazonaws.com/production/pwk-web-encj2017-p/Reports/Data%20ENCJ%202019%20Survey%20on%20the%20Independence%20of%20judges.pdf>.

Europos teismų tarybų tinklas (ENCJ) ir Europos Sąjungos advokatūrų ir teisininkų draugijų taryba (CCBE) (2019). Teismų nepriklausomumas ir atskaitomybė – ENCJ / CCBE, 2018–2019 m. advokatų apklausa dėl teisėjų nepriklausomumo, <https://pgwrk-websitemedia.s3.eu-west-1.amazonaws.com/production/pwk-web-encj2017-p/Reports/ENCJ%20Survey%20on%20Independence%20Accountability%20of%20the%20Judiciary%20among%20lawyers%20%202019.pdf>.

GRECO (2015), Ketvirtasis vertinimo etapas. Vengrijos vertinimo ataskaita dėl parlamento narių, teisėjų ir prokurorų korupcijos prevencijos.

GRECO (2017), Trečiasis vertinimo etapas. Antrosios Vengrijos rekomendacijų įgyvendinimo ataskaitos Antrasis priedėlis. Kaltinimai (ETS 173 ir 191, GPC 2). Partijų finansavimo skaidrumas.

GRECO (2018), Ketvirtasis vertinimo etapas. Tarpinė Vengrijos rekomendacijų įgyvendinimo ataskaita dėl parlamento narių, teisėjų ir prokurorų korupcijos prevencijos.

GRECO (2019), Vengrija. Nepakankama pažanga ir skaidrumo stoka trukdo kovoti su korupcija (2019 m. kovo 1 d.), <https://www.coe.int/en/web/portal/-/hungary-insufficient-progress-and-lack-of-transparency-hamper-fight-against-corruption>.

„Human Rights Watch“ (2020 m. kovo 23 d.), *Hungary's Orban Uses Pandemic to Seize Unlimited Power*, <https://www.hrw.org/news/2020/03/23/hungarys-orban-uses-pandemic-seize-unlimited-power>.

Vengrijos teisėjų asociacija (MABIE) (2020 m. kovo 10 d.), pareiškimas, <http://mabie.hu/index.php/1526-a-birok-neveben>.

Vengrijos advokatų asociacija (2020 m. sausio 21 d.), prezidiumo pareiškimas, <https://jogaszvilag.hu/napi/a-magyar-ugyvedi-kamara-visszautasitja-az-ugyvedeket-ert-tamadasokat/>.

Vengrijos pilietinių laisvių sąjunga (2020), Tyrimas dėl žurnalistų darbo trukdymo Vengrijoje per koronaviruso pandemiją (2020 m. balandžio 15 d.), https://tasz.hu/a/files/coronavirus_press_research.pdf.

Vengrijos vyriausybė (2020), Vengrijos atsakymas, gautas rengiant 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą.

Index.hu (2020 m. liepos 24 d.), *Editorial board of Index and more than 70 staff members resign*, https://index.hu/english/2020/07/24/editorial_board_of_index_resigns.

Tarptautinis spaudos institutas (2020), *Hungary seeks power to jail journalists for 'false' COVID-19 coverage* (2020 m. kovo 23 d.), <https://ipi.media/hungary-seeks-power-to-jail-journalists-for-false-covid-19-coverage/>.

Tarptautinis spaudos institutas (IPI), 19 straipsnis, Žurnalistų apsaugos komitetas (CPJ), Europos spaudos ir žiniasklaidos laisvės centras (ECPMF), Europos žurnalistų federacija (EFJ), „Free Press Unlimited“ (FPU) ir „Žurnalistai be sienų“ (RSF) (2019), Bendros tarptautinės spaudos laisvės misijos į Vengriją išvados (2019 m. gruodžio 3 d.), <https://www.ecpmf.eu/fact-finding-mission-hungary-2019/>.

Kúria (2018), *A “közérdekű adatok kiadásával kapcsolatos perek” bírósági gyakorlata tárgykörére felállított joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló véleménye* (2018 m. gruodžio 3 d.), https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemenye_adatvedelem.pdf.

Mérték Media Monitor (2019), *Fidesz-friendly media dominate everywhere*, <https://mertek.eu/en/2019/05/02/fidesz-friendly-media-dominate-everywhere/> <https://mertek.eu/en/2019/05/02/fidesz-friendly-media-dominate-everywhere/>.

Nacionalinė duomenų apsaugos ir informacijos laisvės institucija (2019), 2018 m. Nacionalinės duomenų apsaugos ir informacijos laisvės institucijos metinė ataskaita, Nacionalinė duomenų apsaugos ir informacijos laisvės institucija, Budapeštas, <https://naih.hu/files/NAIH-Annual-report-2018-v190830.pdf>.

Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO) (2019), EBPO kovos su papirkinėjimu konvencijos įgyvendinimas. 4 etapo Vengrijos ataskaita.

Generalinė prokuratūra (2019), *Criminality and Criminal Justice*, http://ugyesszeg.hu/pdf/statisztika/Criminality_and_CriminalJustice_2009_2018.pdf.

„Žurnalistai be sienų“ (2020), *Hungary: Urgent EU response needed to leading independent news site's demise* (2020 m. liepos 28 d.), <https://rsf.org/en/news/hungary-urgent-eu-response-needed-leading-independent-news-sites-demise>.

„Žurnalistai be sienų“ (2020), Pasaulio spaudos laisvės indeksas, <https://rsf.org/en/ranking>.

„Transparency International“ (2019), Korupcijos suvokimo indeksas.

Jungtinių Tautų Organizacija (2019), Pasaulinis nacionalinių žmogaus teisių institucijų aljansas (GANHRI), Akreditavimo pakomitetas (SCA), 2019 m. spalio mėn. akreditavimo ataskaita.

Jungtinių Tautų specialusis pranešėjas žmogaus teisių gynėjų klausimais (2016), Specialiojo pranešėjo žmogaus teisių gynėjų padėties klausimais misijos pabaigos pareiškimas, vizitas į Vengriją 2016 m. vasario 8–16 d., <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=17048&LangID=E>.

Virtualus vizitas į Vengriją rengiant 2020 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą.

II priedas. Vizitas į Vengriją

2020 m. birželio mėn. Komisijos tarnybos surengė virtualius susitikimus su:

- „Amnesty International“ Vengrijos skyriumi
- Nacionalinės asamblėjos teisės aktų komitetu
- Budapešto korupcijos tyrimų centru
- Vyriausiųjų redaktorių forumu (*Főszerkesztők Fóruma*)
- Eötvös Károly politikos institutu
- Vengrijos advokatų asociacija
- Vengrijos pilietinių laisvių sąjunga
- Vengrijos Helsinkio komitetu
- „K-Monitor“
- *Mérték Media Monitor*
- Vidaus reikalų ministerija
- Teisingumo ministerija
- Nacionaline duomenų apsaugos ir informacijos laisvės institucija
- Nacionaline teismų taryba
- Nacionaline žiniasklaidos ir informacijos ir komunikacijos institucija
- Nacionaline teismų tarnyba
- Pagrindinių teisių komisaro biuru
- Konstitucinio Teismo kanceliarija
- Vengrijos prokuratūra
- Valstybės audito tarnyba
- Aukščiausiuoju Teismu (*Kúria*)
- „Transparency International“ Vengrijos skyriumi

* Komisija taip pat surengė kelis horizontalius susitikimus su šiomis organizacijomis:

- „Amnesty International“
- „Civil Liberties Union for Europe“
- „Civil Society Europe“
- Europos Bažnyčių konferencija
- „EuroCommerce“
- Europos ne pelno teisės centru
- Europos spaudos ir žiniasklaidos laisvės centru
- Europos piliečių forumu
- „Free Press Unlimited“
- „Front Line Defenders“
- Tarptautinės lesbiečių ir gėjų asociacijos Europos skyriumi
- Tarptautine teisininkų komisija
- Tarptautine žmogaus teisių federacija
- Tarptautiniu spaudos institutu
- Mokymosi visą gyvenimą platforma
- Atviros visuomenės teisingumo iniciatyva / Atviros visuomenės Europos politikos institutu
- „Žurnalistai be sienų“
- „Transparency International“ Europos Sąjungos skyriumi